projekt

Strategia rozwoju gminy Wiązowna na lata 2020-2027

wrzesień 2019 r.

„Strategia rozwoju gminy Wiązowna na lata 2020-2027" została opracowana przez zespół ekspercki w składzie:
dr hab. Andrzej Gałązka, prof. SGH,
dr Ewa Jastrzębska,
dr Paulina Legutko-Kobus
we współpracy z Zespołem Roboczym ds. Strategii Rozwoju gminy Wiązowna.

Zdjęcia na okładce: Archiwum Urzędu Gminny Wiązowna.

Spis treści

1. Wprowadzenie 5
2. Metoda prac nad Strategią 6
3. Diagnoza gminy Wiązowna – wybrane zagadnienia 9
4. Ocena realizacji dotychczasowych celów zawartych w strategii 32
5. Sformułowanie głównych wyzwań rozwojowych Gminy 38
6. Cele i kierunki strategicznego rozwoju gminy 45
7. System monitoringu i wdrażania Strategii 60
8. Aspekty finansowe wdrażania Strategii 65
9. Materiały wykorzystane do opracowania Strategii 74
10. Spis tabel i rysunków 76

1. Wprowadzenie

Strategia rozwoju gminy Wiązowna na lata 2020-2027 (dalej zwana Strategią) to kluczowy dokument programowania rozwoju lokalnego, stanowiący zapis wizji (czyli stanu docelowego rozwoju) wraz z etapami jej realizacji (czyli celami). Opracowanie, a następnie wdrażanie Strategii, jest wpisane w szerszy kontekst zarządzania strategicznego (rysunek 1).

Rysunek 1. Proces zarządzania strategicznego w Gminie

Źródło: opracowanie własne.

Przygotowana Strategia ma pełnić dwie zasadnicze funkcje:

- zarządczą (administracyjną) – jest to wewnętrzna funkcja Strategii jako dokumentu, w oparciu o który jest realizowana polityka rozwoju i podejmowane są kluczowe (strategiczne) decyzje w gminie,
- informacyjno-edukacyjną (bardziej zewnętrzną), w tym ujęciu Strategia traktowana jest jako produkt informacyjny i promocyjny. Stanowi informację o aspiracjach rozwojowych gminy i jej zamierzeniach. Skierowana jest do interesariuszy bliższych i dalszych (np. do mieszkańców oraz inwestorów). Bardzo ważna jest także funkcja edukacyjna – Strategia pełni ją już na etapie opracowywania, dając interesariuszom możliwość wglądu w proces stanowienia polityki lokalnej.

Logika i metodologia prowadzenia lokalnej polityki rozwoju zakłada, iż aktualnie przygotowany dokument stanowi kontynuację wcześniejszych założeń i kierunków rozwoju zapisanych w różnych dokumentach opracowanych dla gminy Wiązowna. Wpisuje się także w cele i kierunki działań przyjęte na wyższych poziomach

programowania i administrowania (tj. powiatowego, obszaru metropolitalnego Warszawy, regionalnego, krajowego i UE). Strategia odnosi się więc do: strategii rozwoju powiatu (Strategia rozwoju powiatu otwockiego 2014-2020, przyjęta w październiku 2014 roku), strategii regionalnej (Strategia rozwoju województwa mazowieckiego do 2030 roku. Innowacyjne Mazowsze, przyjęta do realizacji przez Sejmik Województwa Mazowieckiego w październiku 2013 roku), a także najważniejszych dokumentów krajowych w tym do: Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020. Regiony – miasta – obszary wiejskie (przyjętej w 2010 roku) oraz do Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 roku) – SOR, (przyjętej przez Radę Ministrów w lutym 2017 r.)

Strategia przygotowana została w zgodzie z wymogami metodologicznymi dla lokalnych dokumentów strategicznych oraz wytycznymi Ministerstwa właściwego do spraw rozwoju (obecnie Ministerstwo Inwestycji i Rozwoju). Strategia odnosi się także do kierunków strategicznych UE, zapisanych przede wszystkim w *Strategii Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu* oraz do 5 celów tematycznych polityki spójności UE po roku 2020.

2. Metoda prac nad Strategią

W opracowaniu Strategii rozwoju gminy Wiązowna na lata 2020-2027 przyjęto metodę ekspercko-partycypacyjną (społeczną). Założono, że w opracowaniu Strategii powinni brać udział główni interesariusze polityki rozwoju tj. lokalni liderzy (zarówno formalni jak i nieformalni) oraz społeczność lokalna. Szczególną rolę w procesie konsultacji pełnił Koordynator i 10–osobowy Zespół Roboczy ds. Strategii Rozwoju gminy Wiązowna (powołany zarządzeniem Wójta Gminy Wiązowna Nr 12.404.2017 wraz ze zmianami dokonanymi zarządzeniem Nr 9.32.2019).

W toku prowadzonych konsultacji zastosowano regulacje, formy i narzędzia przewidziane w uchwale Nr 449/LI/10 Rady Gminy Wiązowna w sprawie określenia szczegółowych zasad konsultowania z organizacjami pozarządowymi i podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie projektów aktów prawa miejscowego w dziedzinach dotyczących działalności statutowej tych organizacji oraz uchwale Nr 94.XIV.2015 Rady Gminy Wiązowna w sprawie zasad i trybu prowadzenia konsultacji społecznych z mieszkańcami Gminy Wiązowna. W tabeli 1

zestawiono formy i narzędzia partycypacji zastosowane na poszczególnych etapach budowania Strategii.

Tabela 1. Partycypacja w poszczególnych etapach budowania Strategii

Metoda partycypacji	Zastosowanie (czas)	Etap budowania Strategii
Ankieta internetowa	Ankieta dostępna na stronie internetowej gminy w dniach 2 kwietnia – 10 maja 2019 roku	Diagnoza – w tym ocena realizacji i aktualności celów strategicznych zapisanych w poprzedniej strategii
Warsztat strategiczny	Warsztat przeprowadzony z wykorzystaniem metody: dyskusji moderowanej, burzy mózgów oraz plan mat w dniu 18 czerwca 2019 roku	Podsumowanie diagnozy, sformułowanie wizji oraz określenie kierunków i celów strategicznych
Formularz on-line oraz w UG Wiązowna	Formularz do składania wniosków, uwag, dostępny na stronie internatowej gminy oraz w siedzibie UG w dniach 16 września – 13 października	Projekt dokumentu
Protokołowana dyskusja otwarta	8 października	Projekt dokumentu

Źródło: opracowanie własne

Oprócz wymienionych w tabeli 1 narzędzi partycypacji zastosowano konsultacje ciągłe mailowe z zespołem Roboczym ds. Strategii. Dokładny raport z przeprowadzonych konsultacji zamieszczony został w Aneksie 1 (*raport zostanie dołączony po konsultacjach dokumentu).*

Prace nad Strategią prowadzone były z wykorzystaniem następujących szczegółowych metod:

- analiz materiałów źródłowych (szczególnie *desk* i *web research*), w tym dokumentów lokalnych, regionalnych, krajowych i europejskich,
- badania ankietowego,
- analiz materiałów przekazanych wykonawcom przez Urząd Gminy Wiązowna,
- analiz danych statystycznych,
- pracy warsztatowej prowadzonej z wykorzystaniem pracy w grupach tematycznych z wykorzystaniem techniki plan mat,
- zasięgania opinii lokalnych liderów oraz ekspertów w zakresie rozwoju lokalnego.

Przystępując do prac nad Strategią przyjęto następujące założenia, które przełożyły się na układ i treść przygotowanego dokumentu.

Po pierwsze uznano, że wiodącą rolą dokumentu jest funkcja zarządcza. Strategia stanowi w takim podejściu dokument spajający (ale nie powielający) dla innych

dokumentów strategicznych i planistycznych w gminie. Wzajemne relacje dokumentów obowiązujących w gminie Wiązowna zaprezentowano w dalszej części Strategii.

Po drugie uznano, że Strategia zgodnie z definicją i metodologią jej budowania, to wybór ścieżki rozwoju, dlatego też cele strategiczne powinny być syntetyczne (nie powinno ich być zbyt wiele), a poziom szczegółowości powinien dotyczyć kierunków rozwoju (a nie konkretnych działań, projektów – to zadania programów, planów).

Po trzecie Strategia odnosi się do stanu formalno-prawnego aktualnego na dzień 30 sierpnia 2019 roku. Odnosi się więc do dokumentów i aktów prawnych aktualnych na ten czas. Bierze także pod uwagę nowe (funkcjonujące od 2019 roku) obowiązki gminy, wynikające z nowelizacji ustawy o samorządzie gminnym, zgodnie z którymi wójt gminy do dnia 31 maja przedstawia radzie gminy raport o stanie gminy. Raport dotyczy mi.in. informacji nt. realizacji polityk, strategii, uchwał rady gminy oraz budżetu, za rok poprzedzający wykonanie raportu. Co istotne raport poddawany jest konsultacjom (w formie debaty na sesji Rady Gminy po uprzednim zgłoszeniu chęci uczestnictwa) oraz udostępniany publicznie. Rok 2019 był pierwszym, kiedy to raport o stanie gminy należało opracować – gmina Wiązowna obowiązek ten spełniła, a raport dostępny jest na stronie internetowej https://bip.wiazowna.pl/public/?id=194350. Ponieważ raport zawiera bardzo szczegółowe dane i będzie wykonywany corocznie, zdecydowano, że w Strategii zostanie wykonana diagnoza dla wybranych, uznanych za kluczowe obszarów strategicznych. Wybór obszarów do diagnozy wynikał z: wyników ankiety internetowej, warsztatu strategicznego oraz dyskusji fokusowej ekspertów. Jako zakres czasowy diagnozy określono lata 2015-2018 – jeśli dane za 2018 rok nie są dostępne szereg czasowy jest krótszy.

Po czwarte Strategia nie ogranicza się tylko do zadań własnych gminy, ponieważ jej celem jest także umożliwianie oraz inicjowanie współpracy różnych grup interesariuszy, na rzecz rozwoju lokalnego.

Po piąte – w toku dyskusji eksperckich, analizując dotychczasowe czynniki rozwoju oraz osiągnięte w ostatnich latach wskaźniki rozwoju społeczno-gospodarczego gminy, uznano za zasadne kontynuowanie strategii konkurencyjnej, określonej w poprzedniej strategii rozwoju. Ten typ strategii charakteryzuje się przezwyciężaniem i/lub unikaniem barier rozwojowych poprzez szanse (czynniku pozytywne) pojawiające się w otoczeniu (bliższym i dalszym).

3. Diagnoza gminy Wiązowna – wybrane zagadnienia

Charakterystyka Gminy.

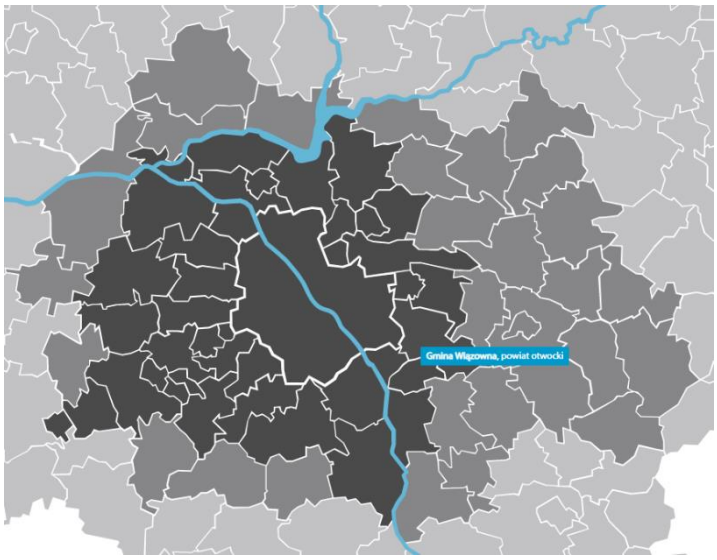

Wiązowna to gmina wiejska, położona w północnej części powiatu otwockiego i w centralnej części województwa mazowieckiego. Gmina znajduje się w Obszarze Metropolitalnym Warszawa (OMW) w odległości 30 km od centrum Warszawy. Gmina graniczy z m. st. Warszawa (zachód), gminami Sulejówek, Halinów, Dębe Wielkie i Mińsk Mazowiecki z powiatu mińskiego (północ i wschód) oraz z gminami: Celestynów i Kołbiel oraz miastami Józefów i Otwock (południe). Przez obszar Gminy przechodzą dwie drogi o znaczeniu międzynarodowym: S2 Warszawa-Terespol i S17 Warszawa-Lublin.

Powierzchnia Gminy wynosi 102 km^2 – jest to największa gmina powiatu otwockiego. Obszar Gminy podzielony jest na 26 sołectw i 4 osiedla mieszkaniowe.

Lasy zajmują 32% powierzchni Gminy (a ich rozmieszczenie nie jest równomierne), podczas gdy w powiecie otwockim – 29,9% a woj. mazowieckim – 23,3%. Większość lasów na terenie gminy ma charakter lasów ochronnych dla miasta stołecznego Warszawy. Gmina, ze względu na uwarunkowania przyrodnicze, jest popularnym miejscem wypoczynku i rekreacji (raczej są to indywidualne formy) tak dla swoich mieszkańców jak i dla m. st. Warszawy. Na obszarze Gminy brak jest przemysłu, ale znajdują się tereny produkcyjne i magazynowe (zlokalizowane głównie w północnej

części gminy w Duchnowie, Wiązownie Kościelnej i Woli Duckiej). Poza tym Gmina pełni głównie funkcję zaplecza mieszkaniowego dla m.st. Warszawy.

Ludność. W 2018 r. Gminę zamieszkiwało 12155 osób. W latach 2015-2018 w Gminie można było obserwować wzrost liczby ludności – w całym analizowanym okresie o 5,5%, największy przyrost ludności zaobserwowano w Bolesławowie i Malcanowie, depopulacja występowała w 5 jednostkach osadniczych (tabela 2 i rysunek 2). Współczynnik feminizacji (liczba kobiet na 100 mężczyzn) od kilku lat utrzymuje się w Gminie na poziomie 104 (wobec 109 w powiecie otwockim i w województwie mazowieckim).[1]

Tabela 2. Liczba ludności w gminie Wiązowna w latach 2015-2018 w podziale na jednostki

Jednostki	2015	2016	2017	2018	zmiana w analizowanym okresie (%)
Bolesławów	74	77	76	86	16,2
Boryszew	184	188	190	205	11,4
Czarnówka	261	262	264	268	2,7
Duchnów	641	648	654	687	7,2
Dziechciniec	435	438	455	462	6,2
Osiedle Emów	342	342	346	330	-3,5
Glinianka I	798	808	831	832	4,3
Glinianka II	181	183	197	202	11,6
Góraszka	449	458	455	465	3,6
Izabela	280	286	300	312	11,4
Kąck	282	279	278	284	0,7
Kopki	165	165	170	181	9,7
Kruszówiec	75	80	83	83	10,7
Lipowo	307	318	330	334	8,8
Majdan	734	778	763	772	5,2
Malcanów	398	407	439	453	13,8
Michałówek	133	134	135	138	3,8
Pęclin	414	419	435	455	9,9
Poręby	80	81	80	79	-1,3
Osiedle Radiówek	242	242	238	222	-8,3
Osiedle Rudka	55	57	54	52	-5,5
Rzakta	465	462	470	474	1,9
Stefanówka	243	248	254	270	11,1
Wiązowna Kościelna	1200	1228	1264	1285	7,1
Wiązowna Gminna	786	825	848	846	7,6

[1] Bank Danych Lokalnych GUS.

Jednostki	2015	2016	2017	2018	zmiana w analizowanym okresie (%)
Osiedle Parkowe	171	172	169	164	-4,1
Wola Ducka	431	446	447	451	4,6
Wola Karczewska	309	315	318	322	4,2
Zakręt	1067	1093	1117	1121	5,1
Żanęcin	311	319	318	320	2,9
Zagórze	40	Dla pozostałych lat liczba ludności doliczona do sołectwa Majdan, ze względu na zmiany jednostek w obrębie gminy			
ogółem Gmina	**11553**	**11758**	**11978**	**12155**	**5,2**

* Kolorem czerwonym zaznaczono sołectwa, w których liczba ludności w analizowanym okresie się zmniejszyła

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Gminy.

Rysunek 2.

Zmiany liczby mieszkańców w sołectwach i osiedlach gminy Wiązowna w latach 2006-2018
(na kartogramie nie uwzględniono dokonanego w ww. okresie podziału jednostek: Wiązowna oraz Glinianka)

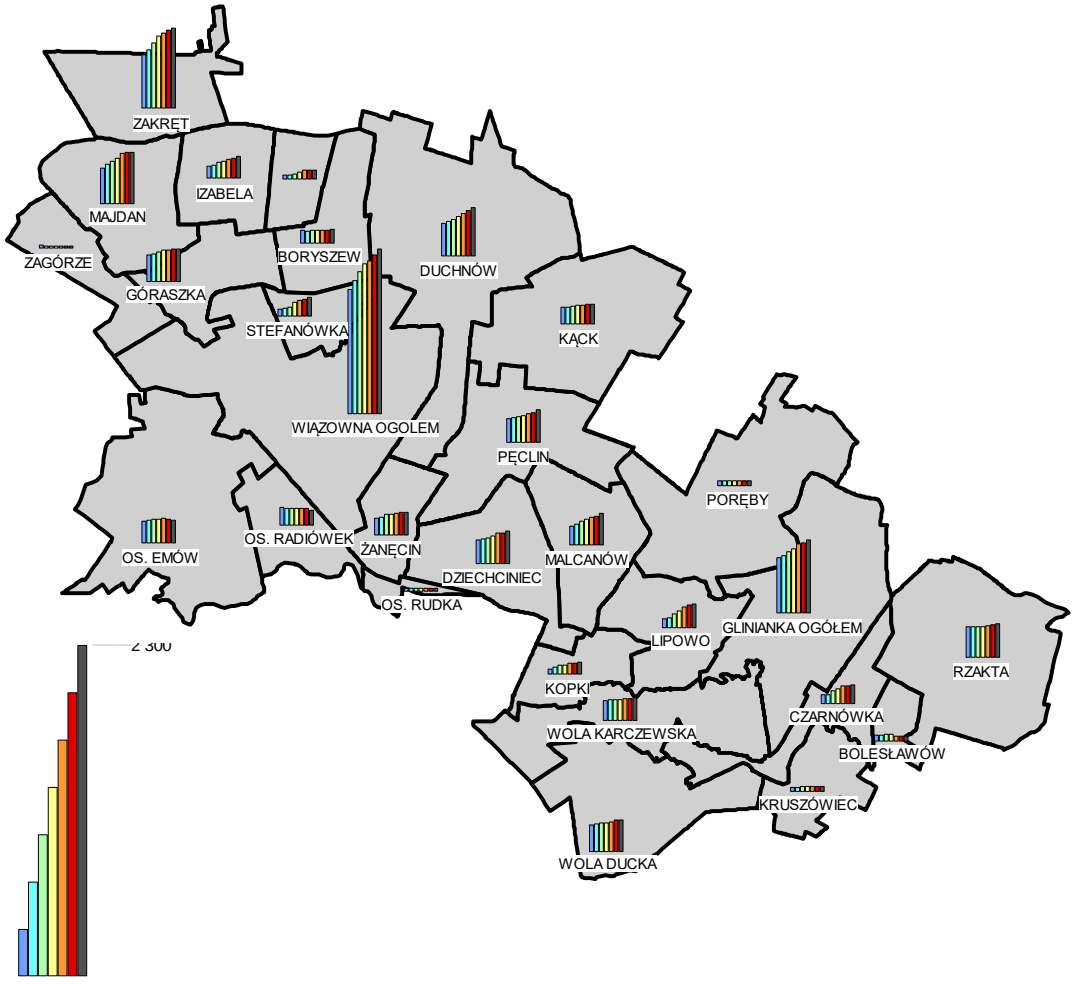

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Gminy i GUS.

Jak powszechnie wiadomo, sytuację demograficzną każdej jednostki terytorialnej kształtują dwa podstawowe czynniki: ruch naturalny oraz ruch migracyjny ludności. W przypadku ruchu naturalnego bilans urodzeń i zgonów nie tylko decyduje o przyroście lub ubytku naturalnym ludności, ale wpływa na strukturę wieku populacji. W gminie Wiązowna, w okresie 2015-2017, nasilenie urodzeń było wyraźnie większe, a nasilenie zgonów mniejsze niż średnio w kraju, w województwie mazowieckim oraz w powiecie otwockim. Występowała tu jednak tendencja do zmniejszania się tych przewag. W 2018 r., w porównaniu z ww. jednostkami, zniknęła przewaga gminy Wiązowna w zakresie urodzeń oraz wyraźnie zmalała przewaga w zakresie nasilenia zgonów. Dane demograficzne za 2018 r. wskazują, że na terenie gminy liczba urodzeń wynosiła 135, zaś liczba zgonów 99. Przyrost naturalny w analizowanym roku wyniósł 36. Nasilenie przyrostu naturalnego, jako wypadkowa ww. składowych, wykazywało w analizowanym okresie, identyczną tendencję zmian. Pomimo tego gmina Wiązowna wyróżnia się zdecydowanie w swoim lokalnym i regionalnym otoczeniu korzystną sytuacją w zakresie ruchu naturalnego ludności – porównaj tabela 3. Jeszcze korzystniej prezentuje się gmina Wiązowna pod względem ruchu migracyjnego. Wykazywała ona niższe nasilenie wymeldowań i zdecydowanie wyższe nasilenie zameldowań od poziomów wskaźnika notowanych średnio w kraju, województwie mazowieckim oraz w powiecie otwockim. Wskutek tego, dodatnie saldo migracji ludności gminy Wiązowna jest na relatywnie bardzo wysokim, rzadko spotykanym współcześnie w kraju, poziomie – tabela 3.

Tabela 3. Nasilenie ruchu naturalnego oraz migracyjnego ludności gminy Wiązowna w okresie 2015-2018 na tle średnich dla gmin Polski, województwa mazowieckiego oraz powiatu otwockiego

Jednostka	2015	2016	2017	2018
Ruch naturalny na 1000 ludności:				
urodzenia żywe				
Polska	9,60	9,95	10,46	10,11
Woj. mazowieckie	10,76	11,12	11,51	11,22
Powiat otwocki	10,38	11,32	11,18	11,17
Gm. Wiązowna	12,01	12,32	11,97	10,57
zgony ogółem				
Polska	10,27	10,10	10,48	10,78
Woj. mazowieckie	10,30	10,24	10,65	10,89
Powiat otwocki	10,30	10,13	10,58	10,67
Gm. Wiązowna	8,31	6,65	7,90	10,17
przyrost naturalny				
Polska	-0,67	-0,15	-0,02	-0,68

Jednostka	2015	2016	2017	2018
Woj. mazowieckie	0,45	0,88	0,86	0,33
Powiat otwocki	0,08	1,19	0,60	0,49
Gm. Wiązowna	3,70	5,67	4,07	0,39
Ruch migracyjny na 1000 ludności:				
zameldowania ogółem				
Polska	xx	10,2	10,8	12,1
Woj. mazowieckie	xx	11,5	12,2	14,1
Powiat otwocki	xx	11,6	12,7	14,3
Gm. Wiązowna	xx	20,6	22,2	24,2
wymeldowania ogółem				
Polska	xx	10,2	10,7	12,0
Woj. mazowieckie	xx	9,1	9,7	11,1
Powiat otwocki	xx	9,4	10,0	12,1
Gm. Wiązowna	xx	7,2	7,9	12,1
saldo migracji ogółem				
Polska	xx	0,04	0,04	0,09
Woj. mazowieckie	xx	2,42	2,52	3,10
Powiat otwocki	xx	2,24	2,76	2,16
Gm. Wiązowna	xx	13,45	14,52	12,21

xx - Dla 2015 r. brak danych dotyczących migracji zagranicznych w BDL GUS
Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

W znacznej mierze efektem relatywnie wysokiego poziomu nasilenia urodzeń oraz napływu migracyjnego ludności jest struktura wieku ludności gminy Wiązowna. W latach 2015-2018 występował tu zdecydowanie wyższy udział ludności w wieku przedprodukcyjnym oraz niższy w wieku poprodukcyjnym niż średnio w kraju, w województwie mazowieckim oraz w powiecie otwockim. Z kolei udział ludności w wieku produkcyjnym był w Gminie na poziomie zbliżonym do przywoływanych tu jednostek z układu porównawczego. Ze względu na szczególne znaczenie dla perspektyw rozwoju warto zaznaczyć, iż zauważalne jest „podobieństwo" gminy Wiązowna do krajowego i regionalnego otoczenia pod względem udziału dzieci i młodzieży w wieku 0-2 lata oraz 16-19 lat. Udział grup wiekowych 3-6, 7-12 oraz 13-15 lat jest w gminie Wiązowna zdecydowanie wyższy niż w porównywanych jednostkach – tabela 4.

Tabela 4. Struktura ludności gminy Wiązowna wg ekonomicznych i wybranych funkcjonalnych grup wieku w okresie 2015-2018 na tle średnich dla gmin Polski, województwa mazowieckiego oraz powiatu otwockiego

	2015	2016	2017	2018
Ekonomiczne grupy wieku w % ogółu:				
wiek przedprodukcyjny				
Polska	18,0	17,9	18,0	18,1
Woj. mazowieckie	18,6	18,7	18,9	19,0
Powiat otwocki	19,4	19,6	19,8	19,9
Gm. Wiązowna	22,7	22,8	23,0	23,4
wiek produkcyjny				
Polska	62,4	61,8	61,2	60,6
Woj. mazowieckie	61,4	60,7	60,1	59,5
Powiat otwocki	61,0	60,3	59,6	59,0
Gm. Wiązowna	62,1	61,6	60,9	60,1
wiek poprodukcyjny				
Polska	19,6	20,2	20,8	21,4
Woj. mazowieckie	20,0	20,6	21,0	21,4
Powiat otwocki	19,6	20,2	20,6	21,1
Gm. Wiązowna	15,2	15,7	16,0	16,5
Wybrane funkcjonalne grupy wieku ludności w % ogółu:				
0-2 lata				
Polska	2,9	2,9	3,0	3,0
Woj. mazowieckie	3,2	3,2	3,3	3,4
Powiat otwocki	3,1	3,2	3,3	3,3
Gm. Wiązowna	3,6	3,8	3,7	3,4
3-6 lat				
Polska	4,2	4,1	4,0	3,9
Woj. mazowieckie	4,5	4,4	4,3	4,3
Powiat otwocki	4,8	4,6	4,4	4,3
Gm. Wiązowna	6,0	5,4	5,2	5,3
7-12 lat				
Polska	6,0	6,2	6,3	6,4
Woj. mazowieckie	6,2	6,4	6,6	6,7
Powiat otwocki	6,7	7,0	7,2	7,2
Gm. Wiązowna	8,0	8,5	8,9	9,0
13-15 lat				
Polska	2,9	2,8	2,8	2,8
Woj. mazowieckie	2,8	2,8	2,8	2,8
Powiat otwocki	3,0	2,9	2,9	3,1
Gm. Wiązowna	3,0	3,2	3,3	3,6
16-19 lat				
Polska	4,2	4,0	3,9	3,8
Woj. mazowieckie	3,9	3,8	3,8	3,7
Powiat otwocki	3,9	3,9	3,9	3,8
Gm. Wiązowna	4,4	4,1	3,9	3,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Rysunek 3. Współczynnik obciążenia demograficznego w latach 2015-2018 w gminie Wiązowna na tle powiatu otwockiego i woj. mazowieckiego

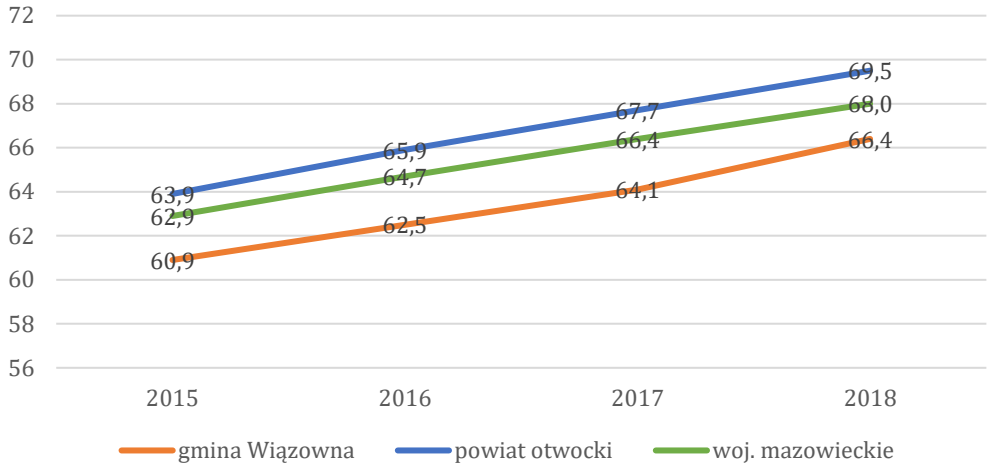

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym w gminie Wiązowna w latach 2015-2018 rosła, podobnie jak w powiecie otwockim i województwie mazowieckim, przy czym w Gminie wskaźnik ten kształtował się na niższym poziomie – rysunek 3.

Ład przestrzenny. Ponad 70% obszaru gminy Wiązowna objęte jest różnego rodzaju formami ochrony. Występują tu: 34 pomniki przyrody (29 pojedynczych drzew, 4 grupy drzew i 1 aleja), 3 użytki ekologiczne, obszar sieci Natura2000 Dolina Środkowego Świdra, rezerwat przyrody Świder, fragmenty Mazowieckiego Parku Krajobrazowego, Warszawskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu. W latach 2015-2018 podwoił się odsetek powierzchni Gminy objętej MPZP – choć warto zauważyć, że i tak w 2018 r. wyniósł on jedynie 6,77% (rysunek 4).

Rysunek 4. Odsetek powierzchni gminy Wiązowna objętej MPZP w latach 2015-2018 (%)

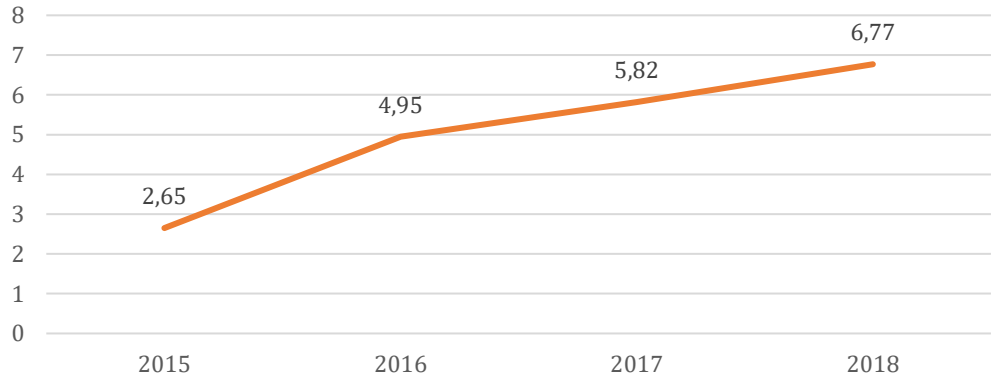

Źródło: opracowania własne na podstawie danych Gminy.

Infrastruktura. Na terenie Gminy znajduje się ponad 234 km dróg gminnych – 72 km o statusie gminnej drogi publicznej i 162 km dróg wewnętrznych będących w zarządzie gminy. Ok. 25,5 km z nich posiada nawierzchnię asfaltową lub z kostki betonowej (tabela 5).[2] W analizowanym okresie wzrastała długość dróg gminnych publicznych z 66,6 km w 2016 r. do 71,9 km w 2018 r. Długość dróg o nawierzchni asfaltowej i nawierzchni z kostki betonowej sukcesywnie wzrasta (tabela 5 a) i b). Drogi o nawierzchni tłuczniowej i gruntowej charakteryzują niewielkie wahania długości w poszczególnych latach (porównaj tabela 5 a).

Tabela 5. Gminne drogi publiczne z podziałem na rodzaje nawierzchni

a) w ujęciu ogólnym
b) wykaz dróg gminnych z podziałem na rodzaje nawierzchni utwardzone i nieutwardzone

a)

Lp.	Rok	Długość w m.b.	Nawierzchnia asfaltowa	Nawierzchnia z kostki betonowej	Nawierzchnia tłuczniowa	Nawierzchnia gruntowa
1	2015	66000	17610	3350	28902	16135
2	2016	68503	18229	4150	32129	13995
3	2017	71504	20939	4150	28587	17824
4	2018	71901	21449	4150	28359	17943

b)

Lp.	numer drogi lub nazwa ulicy	nazwa drogi	długość w m.b.	nawierzchnia asfaltowa	nawierzchnia betonowa	nawierzchnia tłuczniowa	nawierzchnia gruntowa
1	270801W	Zakręt - Pohulanka	1295	1295			
2	270802W	Droga do sanatorium w Zagórzu	1482	1482			
3	270803W	Pohulanka - Izabela	590		400	190	
4	270804W	Przez Majdan do Góraszki	1682		1160	522	0
5	270805W	Majdan - Izabela	1479			579	900
6	270806W	Majdan - droga nr 17	290		290		

[2] Dane z Urzędu Gminy; *Raport o stanie gminy Wiązowna za 2018 rok*, Urząd Gminy Wiązowna, Wiązowna 2019, s. 93.

Lp.	numer drogi lub nazwa ulicy	nazwa drogi	długość w m.b.	nawierzchnia asfaltowa	nawierzchnia betonowa	nawierzchnia tłuczniowa	nawierzchnia gruntowa
7	270807W	Góraszka - Aleksandrów	1860			825	1035
8	270812W	przez Emów (ul. Sosnowa)	2600	450		2150	
9	270813W	Emów - Mlądz	1196	1196			
10	270814W	Mlądz - Rudka	2068				2068
11	270815W	ul. Parkowa - ul. Sportowa - ul. Nadrzeczna	698	491			207
12	270816W	Wiązowna ul. Parkingowa	264	264			
13	270817W	os XXX-lecia	435	435			
14	270818W	ul. Boryszewska - Golica	2721	527		1479	715
15	270819W	ul. Duchnowska - droga nr 270818W	2106	2106			
16	270820W	Przez Boryszew	490	490			
17	270822W	Michałówek - Konik Nowy	642	404		238	
18	270823W	Duchnów - Stary Konik	1803		416	1387	
19	270824W	Duchnów - Stefanów	1642			1642	
20	270825W	Przez Duchnów	854			324	530
21	270826W	Wiązowna - Pęclin	3646	3458		188	
22	270827W	Żanęcin - Piekło - Wiązowna	1942	1942			
23	270828W	Duchnów - Żanęcin	4692			4692	
24	270829W	Dziechciniec - ul. Piaskowa	806	412			394
25	270830W	Pęclin - droga nr 270835W	2228			1370	858
26	270831W	Malcanów - Kopki - Wola Karczewska	4222	2233		1989	
27	270832W	Kopki - Lipowo	2162			2162	

Lp.	numer drogi lub nazwa ulicy	nazwa drogi	długość w m.b.	nawierzchnia asfaltowa	nawierzchnia betonowa	nawierzchnia tłuczniowa	nawierzchnia gruntowa
28	270833W	Malcanów - ul. Letnia	1653			1653	
29	270834W	Pęclin - Kąck	1547	1547			
30	270835W	Malcanów - Poręby	3275			678	2597
31	270836W	Poręby - Teresław	1076			1076	
32	270837W	Glinianka II - Celinów	964			964	
33	270838W	Czarnówka - Celinów	1166			1166	
34	270839W	Rzakta - Celinów	2403	1200		1203	
35	270840W	Rzakta - Bolesławów - Siwianka	1970			1500	470
36	270841W	Przez Czarnówkę	1242			1000	242
37	270842W	Glinianka - Kruszówiec	910			910	
38	270843W	Droga nr 270842W - Siwianka	1643			1643	
39	270844W	ul. Jana Pawła II w Zakręcie	350	290		60	
40	270845W	ul. Sportowa	954	502		452	
41	270846W	ul. Nadrzeczna	1269	1269			
42	270847W	droga w Radiówku	1090		1090		
43	270848W	Wypoczynkowa	1767			1517	250
44	270849W	Leśna Wiązowna	480			270	210
45	270850W	Trakt Napoleoński	870			870	
46	270851W	Kościelna	172	172			
47	270852W	Polna	987			987	
48	270853W	Brzozowa	304			304	
Razem			**71987**	**22165**	**3356**	**35990**	**10476**

Źródło: opracowanie na podstawie danych Gminy.

Infrastrukturę drogową na terenie Gminy tworzą także drogi: powiatowe, wojewódzkie i krajowe. Przez gminę Wiązowna przebiega 15 dróg powiatowych[3]:

- droga numer 2701W – Zakręt – Duchnów
- droga numer 2702W – Izabela – Nowy Konik
- droga numer 2703W – Góraszka – Boryszew
- droga numer 2704W – Boryszew - Michałówek
- droga numer 2705W – Wiązowna – Kąck
- droga numer 2706W – Glinianka – Górki
- droga numer 2707W – Duchnów – Wielgolas Duchnowski
- droga numer 2708W – Dziechciniec - Kąck
- droga numer 2709W – Żanęcin – Glinianka – Grębiszew
- droga numer 2710W – Glinianka – Wola Karczewska – Świerk
- droga numer 2711W – Czarnówka – Rzakta – Józefów
- droga numer 2712W – Wola Karczewska – Kruszówiec
- droga numer 2713W – Wola Karczewska – Celestynów – Regut
- droga numer 2727W – Wiązowna (część ulicy Lubelskiej, dawny przebieg drogi Warszawa-Lublin)
- droga numer 2731W – Wiązowna -Falenica.

Przez teren Gminy przebiega jedna droga wojewódzka nr 721, relacji Piaseczno – Wiązowna – Duchnów (o długości 10,7 km).

Drogi krajowe (pełniące funkcje tranzytowe) to droga S17 oraz A2. Oba szlaki komunikacyjne są obecnie rozbudowywane, co wpływa na zmianę zagospodarowania terenu części gminy. Gmina nie jest inwestorem żadnej z tych inwestycji, jednak ze względu na wpływ jaki będą one miały na układ funkcjonalno-przestrzenny przekazuje na bieżąco informacje na ten temat, zamieszczając je na stronie internetowej.

Liczba linii autobusowych w gminie Wiązowna w poszczególnych jednostkach (sołectwach i osiedlach) jest zróżnicowana. Porównując sytuację z 2015 r. do obecnej należy zauważyć, że w 5 jednostkach nastąpiło zmniejszenie liczby linii autobusowych, a w jedynie 3 zwiększenie. Nadal do Osiedla Parkowego nie dociera żadna z linii

[3] Zestawiono na podstawie danych: Zarząd Dróg Powiatowych w Otwocku oraz https://tuwiazowna.pl/zimowe-utrzymanie-drog-w-gminie/

autobusowych, w pozostałych jednostkach liczba linii utrzymuje się na względnie stałym poziomie – tabela 6.

Tabela 6. Liczba linii autobusowych w gminie Wiązowna w latach 2015-2018*

Jednostki	2015	2016	2017	2018
Bolesławów	2	1	1	1
Boryszew	2	2	2	2
Czarnówka	4	3	3	3
Duchnów	2	2	2	2
Dziechciniec	2	2	2	2
Osiedle Emów	1	1	1	1
Glinianka I	6	3	3	3
Glinianka II	1	1	1	1
Góraszka	4	4	4	4
Izabela	0	1	1	2
Kąck	1	1	1	1
Kopki	1	1	1	1
Kruszówiec	1	1	1	1
Lipowo	2	3	3	3
Majdan	4	4	4	4
Malcanów	3	3	3	3
Michałówek	0	1	1	2
Pęclin	2	2	2	2
Poręby	1	1	1	1
Osiedle Radiówek	3	3	3	3
Osiedle Rudka	2	2	2	2
Rzakta	3	3	3	3
Stefanówka	2	2	2	2
Wiązowna Kościelna	7	2	2	2
Wiązowna Gminna	8	8	8	8
Osiedle Parkowe	0	0	0	0
Wola Ducka	1	1	1	1
Wola Karczewska	2	2	2	2
Zakręt	9	4	4	5
Żanęcin	2	2	2	2
Zagórze	3	3	3	3

* Kolorem czerwonym zaznaczono miejscowości, w których liczba linii w analizowanym okresie się zmniejszyła, zielonym – wzrosła

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Gminy.

W gminie Wiązowna w latach 2015-2017 systematycznie rósł odsetek ludności korzystającej z instalacji sieciowych. Największy odsetek ludności korzystał z sieci wodociągowej (82,1% w 2017 r.), najmniejszy – kanalizacyjnej (25,8% w 2017 r.). Odsetek ludności korzystającej z instalacji gazowej w analizowanym okresie wzrósł do 34,6% w 2017 r. przy wewnątrzokresowych wahaniach – tabela 7.

Tabela 7. Odsetek ludności korzystającej z instalacji sieciowych w latach 2015-2017 na tle powiatu otwockiego i woj. mazowieckiego

Odsetek korzystających z sieci	**2015**	**2016**	**2017**	**powiat otwocki (2017)**	**woj. mazowieckie (2017)**
wodociągowej	81,0	81,6	82,1	77,4	90,3
kanalizacyjnej	24,1	24,9	25,8	58,9	68,9
gazowej	34,1	34,8	34,6	52,7	53,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Statystycznego Vademecum Samorządowca 2018*, https://warszawa.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_mazowieckie/portrety_gmin/otwocki/1417082_wiazowna.pdf, 2019-08-23.

Na terenie gminy Wiązowna nie funkcjonują większe instalacje, w których wykorzystywane są odnawialne źródła energii (OZE). Instalację fotowoltaiczną ma świetlica wiejska w Majdanie, oddana do użytku w 2018 r. W 2014 r. wydano warunki zabudowy dla farmy fotowoltaicznej w miejscowości Wola Ducka. Pojedyncze gospodarstwa domowe posiadają zamontowane kolektory słoneczne.[4] Zwiększenie wykorzystania OZE jest jednym z założeń przyjętego w 2015 r. w gminie Wiązowna Planu Gospodarki Niskoemisyjnej. W ramach RPO WM, Gmina uzyskała dofinansowanie do programu budowy instalacji prosumenckich (instalacji fotowoltaicznych i kolektorów słonecznych).[5] Do 2018 r. właściciele obiektów nie podjęli działań skierowanych na wprowadzanie energooszczędnych technologii w produkcji czy modernizacji energetycznej budynków.[6] W strukturze rodzajowej nośników energii zużywanych przez sektor prywatny w Gminie dominuje węgiel kamienny (45%) oraz drewno (35%), wykorzystywany w budynkach mieszkalnych do celów grzewczych i przygotowania ciepłej wody użytkowej.[7]

W latach 2017-2018 w gminie Wiązowna kontynuowane były działania na rzecz usuwania azbestu oraz wyrobów zawierających azbest – w analizowanym okresie prawie dwukrotnie wzrosła powierzchnia zutylizowanego azbestu. W 2018 r. powierzchnia azbestu wynosiła 354900,54 m^2 a najwięcej występowało go w Wiązownie (tabela 8).

[4] *Plan gospodarki niskoemisyjnej Gminy Wiązowna*, Wiązowna, sierpień 2015 r., s. 48, https://bip.wiazowna.pl/public/get_file_contents.php?id=342419, 2019-08-20.
[5] *Odnawialne Źródła Energii w Gminie Wiązowna*, https://tuwiazowna.pl/wp-content/uploads/2016/05/Odnawialne-%C5%B9r%C3%B3d%C5%82a-Energii.pdf, 2019-08-20.
[6] *Raport o stanie gminy Wiązowna za 2018 rok*, Urząd Gminy Wiązowna, Wiązowna 2019, s. 44-45.
[7] *Plan gospodarki niskoemisyjnej Gminy Wiązowna*, Wiązowna, sierpień 2015 r., s. 42, https://bip.wiazowna.pl/public/get_file_contents.php?id=342419, 2019-08-20.

Tabela 8. Azbest występujący i zutylizowany w gminie Wiązowna w latach 2017-2018

Jednostki	2017		2018	
	azbest (m^2)	zutylizowany azbest (m^2)	azbest (m^2)	zutylizowany azbest (m^2)
Bolesławów	3765	340	3521,7	243,3
Boryszew	11460		11275,14	184,86
Czarnówka	7629		7335	294
Duchnów	33577		32317,67	1259,33
Dziechciniec	15466	629,2	15014,08	451,92
Osiedle Emów	4134	200	4084	50
Glinianka	36123	2236	34448	1675
Góraszka	14202	1314,6	9295,34	4906,66
Izabela	12967		12788,67	178,33
Kąck	17747	179	17307	440
Kopki	3870	200	3820	50
Kruszówiec	7676	21,64	7676	0
Lipowo	7821		7821	0
Majdan	4563	600	2624,34	1938,66
Malcanów	17864	601,6	17530	334
Michałówek	1976		1726	250
Pęclin	17297	80	16559	738
Poręby	7551		7421,4	129,6
Osiedle Radiówek	622		438	184
Osiedle Rudka	750		675	75
Rzakta	45721	220	45252,4	468,6
Stefanówka	6298	503	6298	0
Wiązowna	39356	3065,26	35792,13	3563,87
Wola Ducka	22593	183	22593	0
Wola Karczewska	11673	35	11471	202
Zakręt	10952	248,3	10518,67	433,33
Żanęcin	9458	57,6	9298	160
ogółem Gmina	**373111**	**10714,2**	**354900,54**	**18210,46**

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Gminy.

W zakresie gospodarki odpadami w 2018 r. gmina Wiązowna osiągnęła 57% poziom recyklingu odpadów komunalnych: papier, metale, tworzywa sztuczne, szkło oraz 100% poziom odzysku odpadów budowlanych i rozbiórkowych. Do składowania przekazane zostało 0,03% masy zebranych odpadów komunalnych.[8]

Rewitalizacja. W przyjętym w grudniu 2016 r. Programie Rewitalizacji Gminy Wiązowna, do obszarów zdegradowanych, na których koncentrują się negatywne zjawiska społeczne, zaliczono 6 sołectw i 1 osiedle: Osiedle Emów, Glinianka, Kąck, Kruszówiec, Rzakta, Wiązowna Gminna i Wola Ducka. Trzy obszary rewitalizacji (na

[8] *Raport o stanie gminy Wiązowna za 2018 rok*, Urząd Gminy Wiązowna, Wiązowna 2019, s. 49.

których występuje szczególna koncentracja negatywnych zjawisk, nie tylko społecznych) znajdują się na terenie Glinianki, Rzakty, Wiązowny Gminnej – obszar rewitalizacji obejmuje 48,9 ha czyli 0,48% powierzchni gminy Wiązowna a zamieszkuje go 112 osób (0,92% ogółu ludności Gminy).[9]

Włączenie społeczne. W latach 2015-2018 w gminie Wiązowna wzrosła liczba rodzin objętych pomocą społeczną (z 430 do 488), ale zarazem wystąpił spadek liczby osób objętych pomocą (z 995 do 923) – rysunek 5. Największą grupą beneficjentów pomocy społecznej w Gminie są rodziny, w których żyją osoby niepełnosprawne i ubogie. W latach 2015-2018 liczba rodzin objętych pomocą Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Wiązownie (dalej GOPS) ze względu na niepełnosprawność prawie podwoiła się (jako jedyna z kategorii objętych pomocą). W analizowanym okresie znacznie spadła liczba osób wspieranych z powodu bezrobocia (m. in. 15 osób długotrwale bezrobotnych znalazło pracę w Spółdzielni Socjalnej „Odmiana") czy ubóstwa – tabela 9.

Rysunek 5. Objęci pomocą społeczną (w postaci pomocy finansowej i pracy socjalnej) w gminie Wiązowna w latach 2015-2018

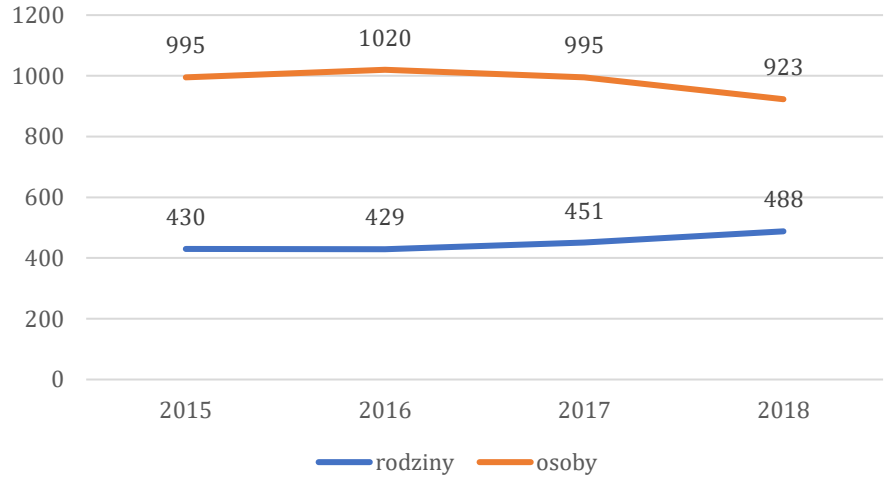

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Sprawozdanie z działalności Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Wiązownie za 2018 rok*, Wiązowna marzec 2019, s. 4, http://gopswiazowna.bip.eur.pl/public/?id=125901, 2019-08-22.

[9] *Program Rewitalizacji Gminy Wiązowna na lata 2016-2026*, Warszawa, grudzień 2016, s. 61-63, 71.

Tabela 9. Liczba rodzin objętych pomocą społeczną (w postaci pomocy finansowej i pracy socjalnej) w podziale na powody udzielania pomocy w gminie Wiązowna w latach 2015-2018

Powody udzielenia pomocy	2015	2016	2017	2018
alkoholizm	71	65	77	68
bezdomność	8	12	7	12
bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych	37	43	49	47
bezrobocie	83	67	69	50
niepełnosprawność	77	120	144	128
potrzeba ochrony macierzyństwa	34	33	31	25
przemoc w rodzinie	30	37	24	28
ubóstwo	146	165	167	126

Źródło: *Sprawozdanie z działalności Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Wiązownie za 2018 rok*, Wiązowna marzec 2019, s. 5, http://gopswiazowna.bip.eur.pl/public/?id=125901, 2019-08-22.

Od 2016 r. w gminie Wiązowna funkcjonują 3 świetlice środowiskowe – placówki wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży. W 2018 r. utworzono kolejną świetlicę środowiskową (w sumie obejmują one 90 dzieci) oraz placówkę wsparcia dziennego w formie wychowawcy podwórkowego (dla 12 osób). W ramach projektu Bezpieczna „Przystań" powstał także klub młodzieżowy „Bizancjum" (opieka pedagogiczna, wsparcie socjoterapeutyczne i psychologiczne).[10] Placówką wsparcia dziennego na rzecz seniorów jest Dzienny Dom „Senior+" i Klub „Senior+" w Woli Karczewskiej, z których w 2018 r. łącznie korzystało: 37 osób z Dziennego Domu i 25 osób z Klubu.[11] Od 2017 r. działa spółdzielnia socjalna „Odmiana" w Wiązownie, której podopieczni zajmują się m.in. świadczeniem usług opiekuńczych na rzecz osób starszych i niepełnosprawnych (np. wspólnie z GOPS zapewniała opiekę osobom cierpiącym na chorobę Alzheimera), porządkowaniem zieleni w przestrzeni publicznej. W 2018 r. te zadania realizowało 36 pracowników.[12]

Na terenie gminy Wiązowna działa aktywnie kilka stowarzyszeń i fundacji (m.in. współpracujących z GOPS):[13]

- Fundacja „To lubię" z Zakrętu (edukacja, oświata i wychowanie oraz aktywizacja osób niepełnosprawnych i starszych),
- Stowarzyszenie „Bądźmy Razem" z Radiówka (aktywizacja i wspieranie seniorów),

[10] *Sprawozdanie z działalności Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Wiązownie za 2018 rok, Wiązowna marzec 2019*, s. 12-13, http://gopswiazowna.bip.eur.pl/public/?id=125901, 2019-08-22.
[11] *Raport o stanie gminy Wiązowna za 2018 rok*, Urząd Gminy Wiązowna, Wiązowna 2019, s. 58.
[12] *Raport o stanie gminy Wiązowna za 2018 rok*, Urząd Gminy Wiązowna, Wiązowna 2019, s. 63.
[13] *NGO, Sport*, https://tuwiazowna.pl/sport/#1511425322735-936fe878-1ae8, 2019-08-22.

- Stowarzyszenie „Krokus – Wiązowna" z Radiówka (działania na rzecz osób uzależnionych oraz niepełnosprawnych),
- Stowarzyszenie na rzecz Wsparcia i Rozwoju Progres z Duchnowa (rehabilitacja socjopsychiatryczna dzieci, młodzieży i osób dorosłych z problemami zdrowia psychicznego),
- Stowarzyszenie Rodziców Dzieci z Porażeniem Mózgowym z Żanęcina,
- Stowarzyszenie Rodzin i Przyjaciół Osób Niepełnosprawnych Intelektualnie „Jesteśmy!" z Duchnowa (przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu osób z niepełnosprawnością),
- Stowarzyszenie Ruch Aktywności Społeczno-Gospodarczej „Wola" z Woli Duckiej (przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych).

Jednym ze wskaźników, najczęściej przytaczanym w literaturze i pracach diagnostycznych z zakresu polityki lokalnej, odzwierciedlającym poziom kapitału społecznego i rozwoju społeczeństwa obywatelskiego jest frekwencja wyborcza. Jak wynika z tabeli 10, frekwencja wyborcza w gminie Wiązowna kształtowała się zarówno powyżej średniej w powiecie otwockim jak i w kraju oraz woj. mazowieckim (poza wyborami do Parlamentu Europejskiego w 2019 r.).

Tabela 10. Frekwencja w wyborach w latach 2015-2019 w gminie Wiązowna na tle powiatu otwockiego, woj. mazowieckiego i Polski

Wybory	**frekwencja wyborcza (%)**			
	gmina Wiązowna	**powiat otwocki**	**woj. mazowieckie**	**Polska**
wybory do Parlamentu Europejskiego 2019	55,45	53,78	60,37	45,68
wybory samorządowe 2018	***	51,52%	51,62	48,83
wybory do Sejmu i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej 2015	20,15	18,42	18,11	16,47
wybory Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej 2015	68,15	65,25	61,58	55,34

*** Na stronie internetowej PKW dla powiatu otwockiego podano frekwencje dla następujących gmin: Karczew, miast Otwock i miasto Józefów. Dla pozostałych gmin powiatu frekwencji nie podano (https://wybory2018.pkw.gov.pl/pl/frekwencja/0411/141700#f1000001). Analizując poszczególne dane w arkuszach (https://wybory2018.pkw.gov.pl/pl/dane-w-arkuszach) można stwierdzić, że w Wyborach

samorządowych 2018 na wójta w gminie Wiązowna oddano 5709 ważnych głosów, z czego 87,8% głosów na obecnego wójta gminy.
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Państwowej Komisji Wyborczej.

Oświata. W gminie Wiązowna w 2018 r. funkcjonowały 2 niepubliczne żłobki, 8 przedszkoli (3 publiczne i 5 niepublicznych) i 5 szkół podstawowych (4 publiczne i 1 niepubliczna) – rysunek 6. Przed reformą systemu oświaty z 2017 r. w Gminie funkcjonowały 3 gimnazja (2 w zespołach szkół, jedno samodzielne – Gimnazjum z Oddziałami Dwujęzycznymi im. Jana Pawła II w Gliniance). Do przedszkoli niepublicznych w ościennych gminach (przede wszystkim w Warszawie) w roku szkolnym 2017/2018 uczęszczało aż 118 dzieci zamieszkałych w gminie Wiązowna. W Gminie znajduje się także Zespół Szkół Specjalnych w Zagórzu, działający przy Mazowieckim Centrum Neuropsychiatrii (obejmuje przedszkole, szkołę podstawową, liceum ogólnokształcące, liceum ogólnokształcące dla dorosłych).[14]

Szczegółowe informacje dotyczące wyników tegorocznego egzaminu ósmoklasisty są dostępne w sprawozdaniu, które zostało opublikowane na stronie internetowej Centralnej Komisji Egzaminacyjnej 26 sierpnia br.: https://cke.gov.pl/egzamin-osmoklasisty/wyniki/. Jest ono jednak na razie dostępne tylko na poziomie ogólnym (Polski z podziałam na wieś i miasta różnej wielkości).

Średnie wyniki z egzaminów gimnazjalnych z języka polskiego, uzyskane przez uczniów szkół na terenie gminy Wiązowna, były niższe o kilka punktów procentowych od wyników w powiecie otwockim, ale wyższe od wyników w woj. mazowieckim (z wyjątkiem roku szkolnego 2016/2017 kiedy to były najniższe). W przypadku egzaminów gimnazjalnych z matematyki, uzyskane w Gminie wyniki były nie tylko gorsze od wyników z języka polskiego, lecz także, poza rokiem szkolnym 2015/2016, były niższe zarówno od wyników w powiecie jak i województwie – tabela 11.

[14] *Informacja o stanie realizacji zadań oświatowych w gminie Wiązowna za rok szkolny 2017/2018*, Oświata gminna Wiązowna, s. 4, 6, 7.

Rysunek 6. Placówki oświatowe i opiekuńcze w gminie Wiązowna w roku szkolnym 2017/2018

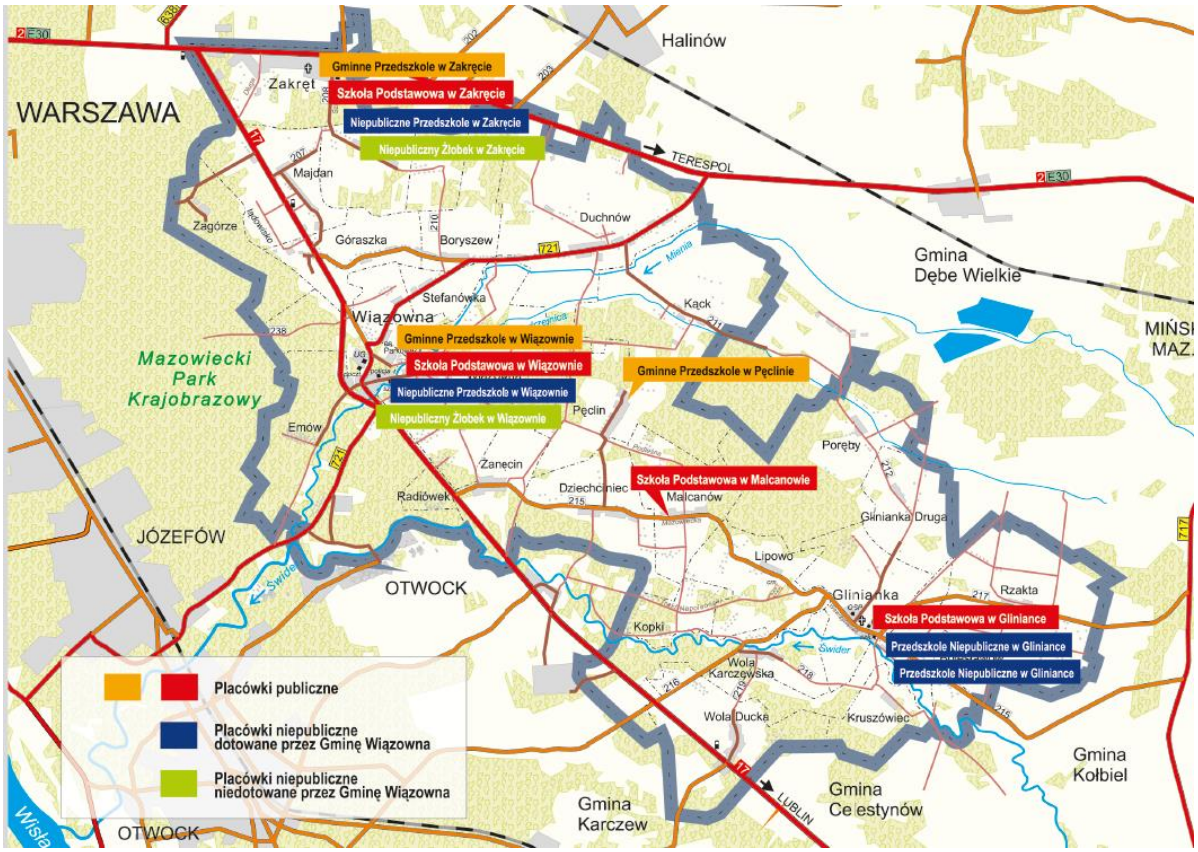

Źródło: *Informacja o stanie realizacji zadań oświatowych w gminie Wiązowna za rok szkolny 2017/2018*, Oświata gminna Wiązowna, s. 4.

Tabela 11. Średnie wyniki procentowe z egzaminów gimnazjalnych z języka polskiego i matematyki w roku szkolnym 2015/2016, 2016/2017 i 2017/2018 w gminie Wiązowna na tle powiatu otwockiego i Polski

Rok szkolny	język polski			matematyka		
	gmina Wiązowna	powiat otwocki	woj. mazowieckie	gmina Wiązowna	powiat otwocki	woj. mazowieckie
2017/2018	71,3	74,2	70,3	53,1	60,3	55,3
2016/2017	69,4	75,7	72,4	45,4	54,6	50,9
2015/2016	74,6	75,6	73	53,1	57	52

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Informacja o stanie realizacji zadań oświatowych w gminie Wiązowna za rok szkolny 2017/2018*, Oświata gminna Wiązowna, s. 16; *Informacja o stanie realizacji zadań oświatowych w gminie Wiązowna za rok szkolny 2016/2017*, Oświata gminna Wiązowna, s. 17; *Informacja o stanie realizacji zadań oświatowych w gminie Wiązowna za rok szkolny 2015/2016*, Oświata gminna Wiązowna, s. 22.

Kultura. W Gminie funkcjonuje Biblioteka Publiczna Gminy Wiązowna (BPGW) i jej 2 filie: w Gliniance i Duchnowie (w powiecie otwockim łącznie funkcjonuje ich – 30) oraz Gminny Ośrodek Kultury w Wiązownie (w powiecie jest ich 10), który prowadzi 14 świetlic wiejskich (w 2017 r. oddano do użytku nową świetlicę w Izabeli, w 2018 r. – w Majdanie). W 2018 r. rozpoczęto modernizację dawnego pawilonu handlowego w centrum Wiązowny, w którym ma powstać ośrodek kultury i nowe Centrum Aktywności Lokalnej. W 2018 r. 11 świetlic prowadziło przede wszystkim zajęcia takie jak: zajęcia usprawniające, zajęcia plastyczne i warsztaty świąteczne. Dodatkowo obie instytucje kultury kierują również ofertę społeczno-kulturalną do osób starszych, uczestniczą w programie Karty Dużej Rodziny i wydarzeniach kierowanych do lokalnej społeczności (jak np. cykliczny „Piknik dla zdrowia" czy akcje „Czyste Sołectwo – moja wizytówka").[15] Ważnym elementem lokalnej kultury i kształtowania tożsamości lokalnej jest kultura kołbielska, której centrum jest gmina Kołbiel, ale elementy tej kultury widoczne są w całym powiecie otwockim. Elementy dziedzictwa kulturowego Gminy i okolic prezentowane są przede wszystkim w Izbie Regionalnej w Gliniance, w której realizowany był m. in. „Program zachowania i rekonstrukcji elementów kultury ludowej w gminie Wiązowna". W izbie odbywa się wiele warsztatów i spotkań, nie tylko dotyczących historii i folkloru[16]. Ciekawym przykładem współczesnego wykorzystania dla celów społecznych i gospodarczych elementów kultury i dziedzictwa jest działalność Koła Gospodyń Wiejskich (KGW) w Zakręcie, które m.in. promuje dziedzictwo kulinarne (w 2019 r. współorganizowało szkolenie nt. „Rolniczy handel detaliczny szansą na rozwój przedsiębiorczości kobiet wiejskich" ponadto promuje zdrową, regionalną kuchnię w tym sójkę gliniecką, czyli pieczone pierogi drożdżowe z kaszą jaglaną, kapustą kiszoną i grzybami).

Zdrowie. W latach 2015-2016[17] liczba osób przypadająca na aptekę ogólnodostępną w gminie Wiązowna nie tylko wzrastała (podczas gdy w powiecie otwockim, woj. mazowieckim i Polsce – malała), lecz także zawsze była wyższa w porównaniu do wymienionych regionów – tabela 12. Na 24 punkty apteczne i apteki działające na ternie powiatu otwockiego 2 zlokalizowane były w Gminie Wiązowna – liczba ta od 2015 r. utrzymywała się na stałym poziomie[18]. W 2017 r. w gminie Wiązowna

[15] *Raport o stanie gminy Wiązowna za 2018 rok*, Urząd Gminy Wiązowna, Wiązowna 2019, s. 106-109.
[16] http://gok-wiazowna.pl/zajecia/instrumenty.html, 2019-08-28.
[17] Po 2016 r. w danych GUS podawana jest liczba aptek i punktów aptecznych w danej gminie.
[18] Na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

liczba osób przypadająca na 1 przychodnię wynosiła 4231 (w powiecie otwockim – 2380)[19]. W 2018 r. w gminie działały 2 przychodnie i 2 punkty ambulatoryjne.[20]

Tabela 12. Ludność na aptekę ogólnodostępną w latach 2015-2016 w gminie Wiązowna na tle powiatu otwockiego, woj. mazowieckiego i Polski

Jednostka administracyjna	**2015**	**2016**
gmina Wiązowna	4081	4151
powiat otwocki	2736	2806
woj. mazowieckie	3078	3018
Polska	3017	2933

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Społeczeństwo informacyjne. Gmina Wiązowna rozwija system e-usług, czyli możliwość załatwiania urzędowych spraw przez internet. Każda gminna jednostka ma profil na ePUAP oraz Biuletyn Informacji Publicznej, czyli ujednolicony system stron internetowych, stworzony w celu powszechnego udostępniania informacji publicznej. Od 2018 r. w gminie Wiązowna działa portal internetowy, zawierający kompletne informacje o pracach rady gminy (w tym dokumenty, wyniki wszystkich głosowań oraz możliwość słuchania lub oglądania transmisji z posiedzeń rady). W ramach wieloletniego projektu „Przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu na terenie Powiatu Otwockiego – wyrównujemy szanse" realizowanego w Gminie, utrzymywanych jest 100 łącz internetowych dla wybranych mieszkańców gminy i jeden punkt dostępowy w filii biblioteki w Gliniance, a ponadto w użytkowaniu jest 105 komputerów (100 u osób fizycznych 5 w filii biblioteki). W gminie Wiązowna działają 3 systemy powiadamiania mieszkańców – ogólnogminny (od 2018 r.), związany z gospodarowaniem odpadami (od 2013 r.) oraz podatkowy – usługa ePodatki, dzięki której podatnicy zyskują dostęp do własnego indywidualnego konta podatkowego dotyczącego podatku od nieruchomości, podatku rolnego i podatku leśnego (od 2018 r.). W 2018 r. pozyskano środki na realizację następujących projektów wspierających rozwój społeczeństwa informacyjnego w

[19] *Statystyczne Vademecum Samorządowca 2018*, https://warszawa.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_mazowieckie/portrety_gmin/otwocki/1417082_wiazowna.pdf, 2019-08-23.

[20] Więcej na temat zdrowia w dokumencie: *Strategia ochrony i promocji zdrowia gminy Wiązowna na lata 2018-2025*, dokument uchwalony w maju 2018 r., https://bip.wiazowna.pl/public/?id=188957, 2019-09-04.

kolejnych latach: „E-usługi dla e-kultury w Gminie Karczew i Wiązowna" oraz „Ja w internecie" (rozwój kompetencji cyfrowych).[21]

Przedsiębiorczość i współpraca z biznesem. Obszar gminy Wiązowna charakteryzuje się szczególnymi predyspozycjami dla lokalizacji działalności gospodarczej, zwłaszcza o charakterze pozarolniczym. Jest to widoczne już przy bardzo pobieżnej analizie porównawczej intensywności aktywności gospodarczej ujmowanej poprzez liczbę zarejestrowanych podmiotów gospodarczych – tabela 13.

Tabela 13. Intensywność pozarolniczej działalności gospodarczej w gminie Wiązowna

	2015	2016	2017	2018
Podmioty wpisane do rejestru REGON w liczbach bezwzględnych				
Polska	4 184 409	4 237 691	4 309 800	4 365 375
Woj. mazowieckie	766 030	788 008	809 369	816 423
Powiat otwocki	15 525	15 585	15 745	15 941
Gm. Wiązowna	1 731	1 767	1 833	1 901
Liczba podmiotów wpisane do rejestru REGON w roku poprzednim = 100				
Polska	x	101,3	101,7	101,3
Woj. mazowieckie	x	102,9	102,7	100,9
Powiat otwocki	x	100,4	101,0	101,2
Gm. Wiązowna	x	102,1	103,7	103,7
Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności				
Polska	1 089	1 103	1 121	1 136
Woj. mazowieckie	1 432	1 469	1 503	1 511
Powiat otwocki	1 261	1 263	1 272	1 285
Gm. Wiązowna	1 414	1 419	1 444	1 478
Podmioty na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym				
Polska	174,3	178,3	183,3	187,6
Woj. mazowieckie	233,4	241,8	250,1	253,8
Powiat otwocki	206,7	209,5	213,4	217,9
Gm. Wiązowna	227,5	230,5	237,0	246,0
Podmioty gospodarki narodowej o liczbie pracujących powyżej 49 osób na 10 tys. mieszkańców				
Polska	8,8	8,8	8,7	8,5
Woj. mazowieckie	11,4	11,5	11,5	10,9
Powiat otwocki	8,4	8,6	8,7	8,8
Gm. Wiązowna	14,7	15,3	15,0	14,8
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 1000 ludności				
Polska	77	77	78	81
Woj. mazowieckie	94	94	95	99
Powiat otwocki	97	96	96	99
Gm. Wiązowna	102	102	103	108
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym				
Polska	12,4	12,5	12,8	13,4
Woj. mazowieckie	15,3	15,5	15,9	16,7

[21] *Raport o stanie gminy Wiązowna za 2018 rok*, Urząd Gminy Wiązowna, Wiązowna 2019, s. 86, 87, 130, 132-133.

	2015	2016	2017	2018
Powiat otwocki	15,8	15,9	16,1	16,7
Gm. Wiązowna	16,4	16,6	16,9	17,9
Udział nowo zarejestrowanych podmiotów sektora kreatywnego w liczbie nowo zarejestrowanych podmiotów ogółem				
Polska	6,47	6,63	6,84	6,93
Woj. mazowieckie	8,49	8,34	8,48	8,96
Powiat otwocki	7,69	8,17	8,00	7,63
Gm. Wiązowna	10,84	10,14	9,43	6,10

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

W latach 2015-2018 ogólna liczba podmiotów gospodarczych w Gminie stale zwiększała się w tempie przewyższającym poziom analogicznego miernika osiąganego średnio ogółem w gminach w Polsce, w powiecie otwockim a także (z wyjątkiem 2016 r.) w województwie mazowieckim.

Nasycenie podmiotami gospodarczymi ogółem, mierzone ich liczbą przypadającą na 10 tys. ludności ogółem oraz na 1000 ludności w wieku produkcyjnym, było w Wiązownie na poziomie zdecydowanie wyższym niż średnia krajowa oraz średnia powiatu otwockiego i niewiele mniejsze niż w województwie mazowieckim zdominowanym w tym względzie przez Warszawę – tabela 13.

W całym okresie 2015-2018, w gminie Wiązowna, występowało wyższe niż w Polsce ogółem, w województwie mazowieckim oraz w powiecie otwockim nasycenie podmiotami osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą. Sytuacja ta dotyczyła zarówno odnoszenia liczebności ww. podmiotów do ludności ogółem jak i ludności w wieku produkcyjnym. Co ciekawe, w Wiązownie w całym analizowanym tu okresie, występowała ponadprzeciętna, tj. wyższa od średnich: krajowych, województwa mazowieckiego oraz powiatu otwockiego, koncentracja podmiotów o liczbie pracujących powyższej 49 osób – tabela 13.

W latach 2015-2017 Wiązowna też przodowała w przytaczanej tu grupie porównawczej, pod względem udziału nowo zarejestrowanych podmiotów sektora kreatywnego w liczbie nowo zarejestrowanych podmiotów ogółem. Trend ten zmienił się niestety w 2018 roku, co może być sygnałem relatywnego słabnięcia konkurencyjności w tym zakresie – tabela 13. W sumie, można stwierdzić, iż gmina Wiązowna jest jednym z najatrakcyjniejszych miejsc lokalizacji pozarolniczej działalności gospodarczej na obszarze województwa mazowieckiego, tym także na terenie Obszaru Metropolitalnego Warszawy.

Forum Gospodarcze Gminy Wiązowna powstało by wspierać działające na terenie gminy podmioty gospodarcze. W 2018 r. odbyło się IX Forum Gospodarcze Gminy Wiązowna. Gmina organizuje także od 2015 r. doroczny konkurs „Złote Wiązy", kierowany do podmiotów gospodarczych i społecznych oraz administracji publicznej i samorządowej, nagradzając za innowacyjność, przedsiębiorczość, rzetelność, odnoszenie sukcesów i podejmowanie działalności społecznej. W 2018 r. nagrody przyznawano w 6 kategoriach, m.in. „Mała firma roku", „Nestor biznesu", Pracodawca roku" czy „Innowacyjna firma roku". Od 2015 r. w urzędzie działa koordynator do obsługi gospodarczej, opiekujący się najważniejszymi inwestycjami.[22]

4. Ocena realizacji dotychczasowych celów zawartych w strategii

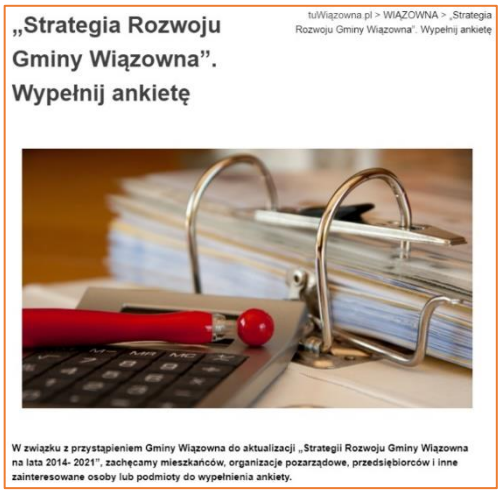

W ramach aktualizacji strategii rozwoju gminy Wiązowna, uruchomiono ankietę elektroniczną skierowaną do mieszkańców tego obszaru. Służyła ona poznaniu opinii mieszkańców na temat stopnia realizacji i aktualności celów poprzedniej „Strategii rozwoju gminy Wiązowna na lata 2014-2021". Ankieta składała się z 11 pytań, przede wszystkim zamkniętych (w tym metryczki), w których pytano szczegółowo o realizację celów poprzedniej strategii. Ankieta była dostępna on-line w okresie 2 kwietnia – 10 maja 2019 r.

Ankietę wypełniło 119 respondentów, najczęściej w wieku 25-44 lata (60,5% ogółu badanych), z wykształceniem wyższym (82,3%), pracujący (82,3%), mieszkający w Gminie powyżej 10 lat (58%). Ankietowani mieszkańcy ocenili poziom życia w gminie Wiązowna na poziomie 3,24 (w skali 5 punktowej, gdzie 0 oznaczało niską jakość życia a 5 – bardzo wysoką). Oceniając kompleksowo realizację aktualizowanej „Strategii rozwoju gminy Wiązowna na lata 2014-2021", większość respondentów uznała, że nie zna tego dokumentu (39,5%). Jednak 31,9% badanych mieszkańców oceniło realizację tego dokumentu „bardzo dobrze" lub „dobrze" – rysunek 7.

[22] *Raport o stanie gminy Wiązowna za 2018 rok*, Urząd Gminy Wiązowna, Wiązowna 2019, s. 134-136.

Oceniając poszczególne 23 cele strategiczne zapisane w „Strategii rozwoju gminy Wiązowna na lata 2014-2021", respondenci do celów niezrealizowanych przede wszystkim zaliczyli:

- promocję i rozwój odnawialnych źródeł energii,
- rozwój i promocję profilaktyki zdrowotnej,
- promocję innowacji i nowoczesnych technologii,
- rozwój infrastruktury ochrony środowiska,
- rozwój turystyki i poprawę atrakcyjności turystycznej Gminy poprzez wykorzystanie zasobów i dziedzictwa kulturowego,
- poprawę i rozwój infrastruktury teleinformatycznej.

Praktycznie wszystkie cele z poprzedniej Strategii zdecydowana większość badanych mieszkańców uznała za nadal aktualne. Najczęściej wskazywano jako aktualne następujące cele:

- poprawę jakości i funkcjonalności infrastruktury i układu komunikacyjnego oraz infrastruktury towarzyszącej,
- poprawę bezpieczeństwa lokalnej społeczności,
- rozwój przedsiębiorczości i wzrost aktywności gospodarczej,
- rozwój infrastruktury ochrony środowiska,
- zwiększenie efektywności wykorzystania funduszy zewnętrznych.

Szczegółowe oceny poszczególnych celów strategicznych poprzedniej Strategii dokonane przez mieszkańców zaprezentowano na rysunku 8.

Ostatnie, otwarte pytanie ankiety skierowanej do mieszkańców zawierało prośbę o wskazanie na jakich problemach/zagadnieniach powinna się koncentrować aktualizowana strategia rozwoju gminy Wiązowna. Respondenci najczęściej wskazywali tu takie kwestie jak: infrastruktura (kanalizacja, infrastruktura drogowa, teleinformatyczna, gazowa), ochrona środowiska (ekologia, OZE), bezpieczeństwo, komunikacja publiczna, rekreacja, ład przestrzenny oraz edukacja. Osobna ankieta skierowana została do lokalnych liderów, oprócz takich samych pytań jak do mieszkańców zawierała pytania szczegółowe dotyczące realizacji celów operacyjnych (łącznie 115 celów). Ze względu na duża liczę celów, przekładających się na liczbę pytań, ankieta została wypełniona tylko przez 4 liderów lokalnych, dlatego też jej wyniki potraktowano jako sondaż opinii wśród liderów i pogłębiono dyskusją w czasie warsztatów strategicznych.

Rysunek 7. Jak Pani/Pan ocenia realizację „Strategii rozwoju gminy Wiązowna na lata 2014-2021”?

Odpowiedź	%	Liczba odpowiedzi
nie znam tego dokumentu	39.50%	47
bardzo dobrze	5.04%	6
dobrze	26.89%	32
nie wiem	18.49%	22
źle	6.72%	8
bardzo źle	3.36%	4

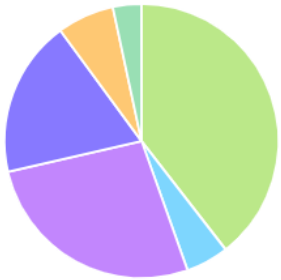

Źródło: opracowanie na podstawie wyników ankiety.

Rysunek 8. Jak Pani/Pan ocenia realizację celów strategicznych zapisanych w „Strategii rozwoju gminy Wiązowna na lata 2014-2021”?

Odpowiedź	cel niezrealizowany	cel zrealizowany	cel aktualny	cel nieaktualny
Cel I. Rozwój przedsiębiorczości i wzrost aktywności gospodarczej	44.34% (47)	29.25% (31)	87.74% (93)	5.66% (6)
Cel II. Rozwój turystyki i poprawa atrakcyjności turystycznej Gminy poprzez wykorzystanie zasobów i dziedzictwa kulturowego	63.89% (69)	12.04% (13)	82.41% (89)	8.33% (9)
Cel III. Poprawa atrakcyjności społecznej i gospodarczej obszaru Gminy poprzez odpowiednie kształtowanie ładu przestrzennego	61.47% (67)	22.02% (24)	79.82% (87)	3.67% (4)
Cel IV. Wzrost kompetencji, wiedzy i kwalifikacji zawodowych lokalnej społeczności	55.56% (60)	20.37% (22)	75.93% (82)	12.96% (14)
Cel V. Promocja gospodarcza i inwestycyjna	45.28% (48)	27.36% (29)	81.13% (86)	8.49% (9)
Cel VI. Promocja i rozwój odnawialnych źródeł energii	71.96% (77)	11.21% (12)	75.70% (81)	5.61% (6)
Cel VII. Promocja innowacji i nowoczesnych technologii	67.59% (73)	12.96% (14)	74.07% (80)	9.26% (10)
Cel VIII. Promocja i wspieranie sektora rolno-spożywczego	57.55% (61)	16.98% (18)	69.81% (74)	19.81% (21)

Odpowiedź	cel niezrealizowany	cel zrealizowany	cel aktualny	cel nieaktualny
Cel IX. Poprawa jakości i funkcjonalności infrastruktury i układu komunikacyjnego oraz infrastruktury towarzyszącej	52.78% (57)	25.93% (28)	90.74% (98)	0.93% (1)
Cel X. Poprawa jakości i wydajności infrastruktury energetycznej	59.81% (64)	20.56% (22)	82.24% (88)	5.61% (6)
Cel XI. Poprawa stanu oraz funkcjonalności melioracji i urządzeń wodnych	53.77% (57)	28.30% (30)	85.85% (91)	1.89% (2)
Cel XII. Poprawa i rozwój infrastruktury teleinformatycznej	62.04% (67)	23.15% (25)	78.70% (85)	5.56% (6)
Cel XIII. Rozwój infrastruktury kulturalnej i poprawa jakości dziedzictwa kulturowego	42.86% (45)	32.38% (34)	84.76% (89)	9.52% (10)
Cel XIV. Rozwój infrastruktury oświatowej i edukacyjnej	22.33% (23)	66.02% (68)	66.99% (69)	16.50% (17)
Cel XV. Rozwój infrastruktury sportowej i rekreacyjnej	40.19% (43)	37.38% (40)	85.98% (92)	7.48% (8)
Cel XVI. Rozwój infrastruktury ochrony środowiska	64.15% (68)	16.04% (17)	86.79% (92)	2.83% (3)

Odpowiedź	cel niezrealizowany	cel zrealizowany	cel aktualny	cel nieaktualny
Cel XVII. Rozwój oferty spędzania wolnego czasu dla społeczności lokalnej	54.72% (58)	21.70% (23)	85.85% (91)	6.60% (7)
Cel XVIII. Zwiększenie aktywności społecznej oraz wykorzystanie potencjału lokalnej społeczności	55.24% (58)	23.81% (25)	83.81% (88)	7.62% (8)
Cel XIX. Rozwój i promocja profilaktyki zdrowotnej	67.62% (71)	14.29% (15)	81.90% (86)	5.71% (6)
Cel XX. Zwiększenie efektywności wykorzystania funduszy zewnętrznych	38.10% (40)	37.14% (39)	86.67% (91)	4.76% (5)
Cel XXI. Poprawa bezpieczeństwa lokalnej społeczności	53.85% (56)	25.00% (26)	90.38% (94)	1.92% (2)
Cel XXII. Rozwój oferty edukacyjnej i poprawa jakości kształcenia	45.19% (47)	33.65% (35)	84.62% (88)	6.73% (7)
Cel XXIII. Przeciwdziałanie wykluczeniu	53.85% (56)	25.00% (26)	83.65% (87)	5.77% (6)

Źródło: opracowanie na podstawie wyników ankiety

5. Sformułowanie głównych wyzwań rozwojowych Gminy

W teoretycznych ujęciach procesów rozwoju lokalnego wskazuje się na występowanie wielu czynników, mających wpływ na przebieg procesów rozwoju społeczno-gospodarczego. Celem Strategii nie jest jednak diagnoza wszystkich czynników i barier rozwojowych[23], ale poszukiwanie odpowiedzi na pytanie, które z nich możliwe są do uruchomienia, czyli stania się aktywem rozwojowym gminy w danej sytuacji społeczno-gospodarczej. Dlatego też z przyczyn pragmatycznych w diagnozach służących budowie strategii rozwoju należy ograniczyć się do identyfikacji oraz hierarchizacji głównych determinant rozwoju społeczno-gospodarczego. Takie też podejście zastosowano w niniejszym dokumencie. Dokonana wcześniej diagnoza w wybranych obszarach wskazała na główne elementy (czynniki) rozwojowe gminy. Podejście to uzupełniono następnie o analizę wyzwań i kierunków strategicznych koniecznych do uwzględniania, a wynikających z dokumentów strategicznych różnych poziomów administracyjnych (co poglądowo ilustruje rysunek 9).

Poziom Unii Europejskiej. Główne wytyczne dla planowania strategicznego wynikają z *Strategii Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu.* Zapisano w niej, że dzięki wspólnemu działaniu państw członkowskich nastąpi przyspieszenie wyjścia z kryzysu gospodarczego, natomiast gospodarka UE stanie się inteligentna (*smart*) i zrównoważona (*sustainable*). Główne wyzwania związane z realizacją Strategii 2020, wynikają z zapisanych w niej celów priorytetowych, do których w dokumencie zaliczono:

- rozwój inteligentny (rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacji),
- rozwój zrównoważony (wspieranie gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej),
- rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu (wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną i terytorialną).

[23] Jest to praktyka szeroko stosowana w procesach budowania strategii rozwoju społeczno-gospodarczego określonej jednostki terytorialnej. Zwykle nie przeprowadza się pełnego przeglądu czynników i barier rozwoju, gdyż współcześnie opracowywane strategie nie są pierwszymi dokumentami tego typu (większość samorządów posiada aktualnie trzecią edycję strategii), a ponadto stanowią kontynuacje długofalowej polityki rozwoju lokalnego określonej we wcześniejszych dokumentach.

Doprecyzowaniem, ale i kontynuacją zapisów Strategii Europa 2020 jest 5 głównych celów Polityki spójności na lata 2021–2027. Zgodnie z tymi zapisami wyzwania rozwojowe dotyczą:

- bardziej inteligentnej Europy (przez innowacje, cyfryzację, transformację gospodarczą oraz wsparcie dla małych i średnich przedsiębiorstw),
- bardziej przyjaznej dla środowiska bezemisyjnej Europy (wdrażającej porozumienie paryskie i inwestującej w transformację sektora energetycznego, w odnawialne źródła energii oraz w walkę ze zmianami klimatu),
- lepiej połączonej Europy (ze strategiczną infrastrukturą transportową i sieciami cyfrowymi),
- Europy o silniejszym wymiarze społecznym (inwestującej w wysokiej jakości zatrudnienie, edukację, umiejętności, integrację społeczną i równy dostęp do opieki zdrowotnej),
- Europy bliżej obywateli przez wspieranie oddolnych strategii rozwoju i zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich w całej UE.

Rysunek 9. Dokumenty, z których wynikają główne wytyczne i wyzwania dla lokalnego planowania strategicznego

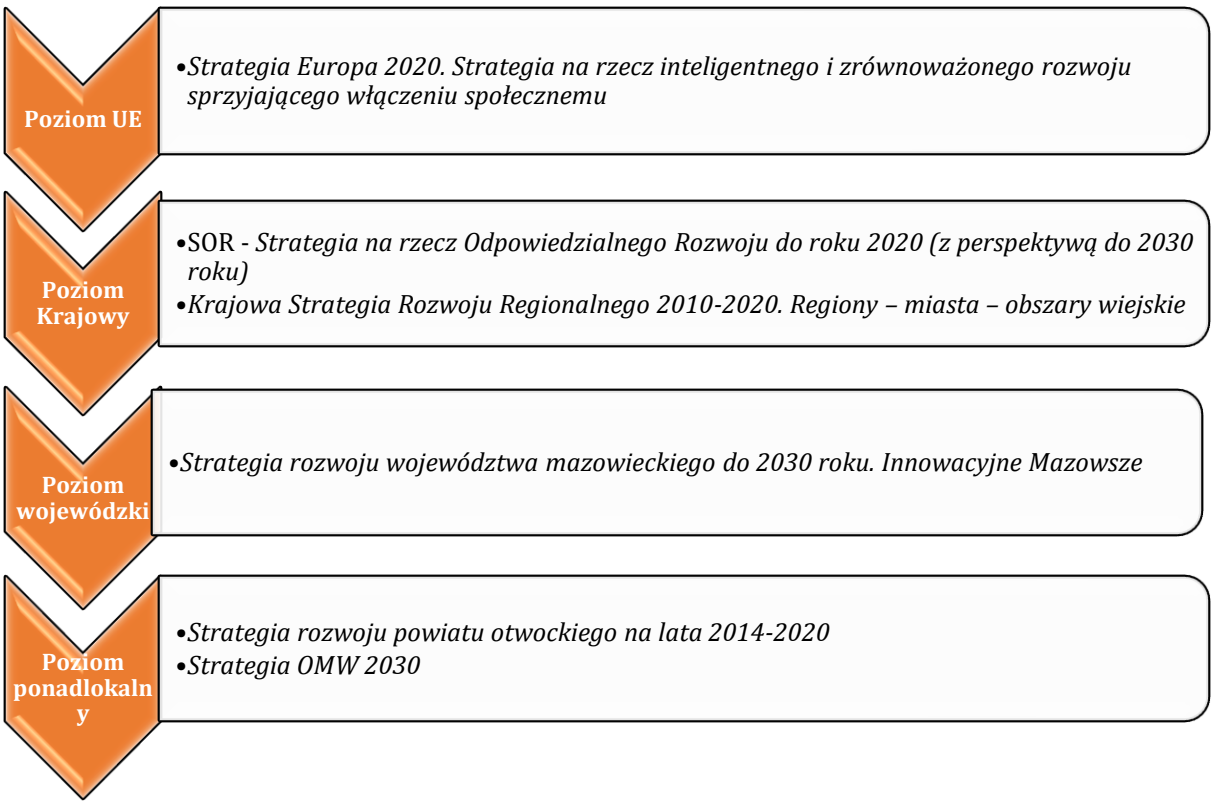

Źródło: opracowanie własne.

Poziom krajowy. Polityka rozwoju na poziomie kraju kreowana jest poprzez horyzontalne dokumenty długo- i średniookresowe. Dla tworzenia strategii lokalnych kluczowe znaczenie mają: Strategia na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (SOR)[24] (z perspektywą do 2030 roku) oraz *Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020. Regiony – miasta – obszary wiejskie* (KSRR).

SOR została przyjęta przez Radę Ministrów 14 lutego 2017 roku i stanowi uaktualnienie oraz dostosowanie do zmian gospodarczych Strategii Rozwoju Kraju 2020, jak również tzw. Planu Morawieckiego, w którym została zawarta wizja rozwoju kraju. SOR stanowi plan realizacji kluczowych działań gospodarczych w celu uniknięcia pięciu kluczowych pułapek rozwojowych tj.: braku równowagi, średniego dochodu, pułapki demograficznej, pułapki przeciętnego produktu oraz słabości instytucjonalnej. Strategia na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju ma sformułowane następujące cele szczegółowe:

- Trwały wzrost gospodarczy oparty silniej o wiedzę, dane i doskonałość organizacyjną (Obszar Reindustrializacji, Rozwoju innowacyjnych firm, Kapitału dla rozwoju, Małych i średnich przedsiębiorstw, Ekspansji zagranicznej),
- Społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony rozwój (Obszar Spójności społecznej, Rozwój zrównoważony terytorialnie),
- Skuteczne państwo oraz instytucje służące wzrostowi oraz włączeniu społecznemu i gospodarczemu (Obszar Prawa w służbie obywatelom i gospodarce, Instytucji prorozwojowych i strategicznego zarządzania rozwojem, E-państwa, Finansów publicznych oraz Efektywności wykorzystania środków Unii Europejskiej.

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju realizowana jest poprzez podejście projektowe (180 projektów strategicznych i flagowych). Celem strategii jest wdrożenie nowych inteligentnych rozwiązań ze szczególnym uwzględnieniem obszarów transportu, cyfryzacji, kapitału społecznego, bezpieczeństwa narodowego, energii oraz środowiska, dzięki współpracy podmiotów publicznych oraz świata nauki i biznesu.

Zapisy SOR to wyznacznik dla dziewięciu zintegrowanych strategii, wśród których dla planowania strategicznego gminy kluczowe znaczenie ma *Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020. Regiony – miasta – obszary wiejskie* (KSRR), przyjęta przez Radę Ministrów 13 lipca 2010 roku. W KSRR wskazano trzy cele szczegółowe w perspektywie 2020 r.:

[24]Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju http://dokumenty/krajowe/strategia.na.rzecz.odpowiedzialnego.rozwoju.pdf, 2019-08-20.

- wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów,
- budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie procesom marginalizacji na obszarach problemowych,
- tworzenie warunków dla skutecznej, efektywnej i partnerskiej realizacji działań rozwojowych ukierunkowanych terytorialnie.

Poziom wojewódzki. Dla strategii lokalnych kluczowe znaczenia ma strategia rozwoju województwa oraz regionalny program operacyjny (oba dokumenty są ze sobą koherentne). Wizja Mazowsza sformułowana w strategii regionalnej, brzmi: *Mazowsze to region spójny terytorialnie, konkurencyjny, innowacyjny, z wysokim wzrostem gospodarczym i bardzo dobrymi warunkami życia jego mieszkańców*, a głównym celem rozwojowym Mazowsza jest *zmniejszenie dysproporcji rozwoju w województwie mazowieckim, wzrost znaczenia Obszaru Metropolitalnego Warszawy w Europie*. Sformułowana wizja i cel główny, wyznaczają ramy dla prowadzenia lokalnej polityki rozwoju kładąc nacisk na terytorialny wymiar wyzwań rozwojowych. Dlatego też w strategii regionalnej zidentyfikowano obszary strategicznej interwencji (OSI) do których zaliczono: bieguny wzrostu (Obszar Metropolitalny Warszawy) oraz obszary problemowe (ostrołęcko-siedlecki, płocko-ciechanowski, radomski).

Gmina Wiązowna jest jedną z 71 gmin należących do OMW, dla którego najważniejszymi kierunkami strategicznymi są:

- Wzmocnienie funkcji metropolitalnej Warszawy,
- Zwiększenie dostępności komunikacyjnej,
- Uporządkowanie gospodarki przestrzennej i przywrócenie ładu przestrzennego w OMW,
- Rewitalizacja i odnowa (regeneracja) zabudowy w miastach OMW
- Równoważenie rozwoju OMW w sferze środowiska i energetyki,
- Rozwój specjalizacji w obszarze innowacyjnej gospodarki,
- Rozwój cyfryzacji oraz systemu e-usług publicznych dla mieszkańców

Uzupełnienie dla Strategii regionalnej stanowi Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020. Główną osią strategiczną programu jest wsparcie przedsiębiorczości, w tym rozwój innowacji oraz badań i rozwoju. Drugim filarem RPO jest wsparcie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną. Główne wyzwania dla planowania strategicznego formułuje cel główny RPO WM oraz cele strategiczne.

Cel główny: *Inteligentny, zrównoważony rozwój zwiększający spójność społeczną i terytorialną przy wykorzystaniu potencjału mazowieckiego rynku prac,* przekłada się na następujące cele strategiczne:

- Rozwój konkurencyjnej gospodarki regionu opartej na innowacyjności, przedsiębiorczości, chłonnym rynku pracy i zrównoważonych zasobach,
- Przeciwdziałanie dysproporcjom regionalnym prowadzące do zwiększenia chłonności regionalnego rynku pracy poprzez wyrównywanie dostępu do zatrudnienia, włączenie społeczne i edukację,
- Wsparcie działań wzmacniających zrównoważony rozwój środowiska na Mazowszu.

Poziom ponadlokalny. *Strategia Rozwoju Obszaru Metropolitalnego Warszawy do roku 2030,* nakreśla główne wyzwania stojące przed gminami OMW w perspektywie do 2030 r. Zgodnie z diagnozą strategiczną dokonana na potrzeby dokumentu najważniejszymi problemami/wyzwaniami OMW są: brak wewnętrznej spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej, brak koordynacji działań samorządów na rzecz poprawy atrakcyjności zamieszkania i poprawy konkurencyjności gospodarki, niewydolność aglomeracyjnego systemu transportowego, głównie na linii dojazdów mieszkańców obszaru do Warszawy. Cele strategiczne, stanowiące wyzwania rozwojowe dla OMW sformułowano następująco:

- Cel 1: Inteligentna, zintegrowana sieć transportu publicznego dla całego obszaru OMW,
- Cel 2: Ład przestrzenny, oparty na kompleksowym planowaniu, zapewniającym komplementarność funkcji, estetykę, wykorzystanie istniejących potencjałów oraz uwzględniającym zrównoważony rozwój,
- Cel 3: Zintegrowana, atrakcyjna oferta spędzania czasu wolnego, wykorzystująca potencjał przyrodniczy, kulturalny i historyczny OMW,
- Cel 4: Atrakcyjne warunki do rozwijania przedsiębiorczości oraz lokowania inwestycji w ramach sieci gospodarek miejskich,
- Cel 5: Wysoki poziom kapitału ludzkiego oraz zaangażowanie mieszkańców OMW w świadome i zrównoważone kształtowanie metropolii, oparte na idei społeczeństwa obywatelskiego.

Strategia rozwoju powiatu otwockiego na lata 2014-2020 ma doprowadzić do stanu rozwoju zapisanego w wizji, zgodnie z którą *Powiat otwocki to obszar zrównoważonego*

rozwoju wykorzystujący położenie, tradycje i potencjał mieszkańców na rzecz wzrostu innowacyjności. Cel główny zdefiniowany jako, wielofunkcyjny rozwój powiatu, ma być zrealizowany dzięki celom strategicznym tj. budowaniu tożsamości i świadomości lokalnej, wspieraniu integracji społecznej, zdelimitowaniu obszaru powiatu oraz zwiększeniu dostępności komunikacyjnej powiatu.

Oprócz dokumentów strategicznych różnych szczebli, kluczowe znaczenie dla wskazania wyzwań strategicznych dla rozwoju gminy Wiązowna miało zasięgniecie opinii wśród lokalnych liderów oraz ekspertów w zakresie rozwoju lokalnego. Lokalni liderzy wskazali, że jednoznacznie pozytywny wpływ na rozwój gminy Wiązowna mają takie czynniki jak:

- zmiany dochodów samorządu,
- aktualny poziom przedsiębiorczości,
- partycypacja społeczna w podejmowaniu decyzji związanych z polityką lokalną,
- zwiększająca się liczba mieszkańców,
- pozyskane finansowe środki rozwojowe - w tym z UE,
- wysoki poziom niektórych publicznych usług społecznych (edukacyjnych, oferty kulturalnej, usług sportowych i rekreacyjnych),
- zmiana zagospodarowania terenu gminy związana z budową węzłów komunikacyjnych na odcinku drogi S17 i Południowej Obwodnicy Warszawy oraz centrum handlowego „Kolorowe życie" na terenie Góraszki,
- dostępność komunikacyjna gminy z zewnątrz,
- rozpoczęcie rewitalizacji terenów zdegradowanych.

Bariery rozwoju (czyli czynniki wpływające negatywnie na rozwój gminy) to zdaniem liderów:

- niepełny dostęp do usług publicznych komunalnych tj. sieci gazowej, kanalizacji a także częściowo wodociągu,
- niewielkie wdrożenie gospodarki niskoemisyjnej – w tym instalacji OZE,
- struktura demograficzna, niekorzystne wskaźniki obciążenia demograficznego,
- niezadowalający dostęp do usług medycznych oraz opieki żłobkowej,
- niezadowalająca dostępność komunikacyjna wewnątrz gminy oraz niewystarczająca sieć dróg/ścieżek pieszych i rowerowych,
- rozpraszanie zabudowy przy jednoczesnym niewielkim pokryciu terenu gminy miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego,

- słabość lokalnego rynku wobec dominującej roli Warszawy,
- niepełny dostęp do szerokopasmowego internetu.

Eksperci z zakresu rozwoju lokalnego wskazali, iż kluczowe znaczenia dla rozwoju gminy Wiązowna będą miały następujące procesy:

- rozwój Obszaru Metropolitalnego Warszawy stanowiącego atrakcyjny rynek pracy i usług,
- dążenie OMW do policentrycznego układu osadniczego i metropolii sieciowej,
- poprawa dostępności komunikacyjnej gminy (inwestycje związane z drogą S17 i Południową Obwodnicą Warszawy), w tym zwiększanie dostępności do komunikacji publicznej,
- utrzymujący się trend mieszkania „pod miastem" – gmina Wiązowna atrakcyjnym miejscem zamieszkania,
- potrzeba kształtowania ładu przestrzennego i funkcjonalnego układu gminy,
- wykorzystanie bliskości Warszawy i jej potencjału w zakresie dostępu do usług publicznych (w tym przede wszystkim edukacji, zdrowia, kultury),
- wysoka jakość życia na terenie gminy, szczególnie przez dostęp do terenów przyrodniczych i rekreacyjnych,
- wzrastające znaczenie czynników rozwoju związanych z kapitałem społecznym i włączeniem społecznym,
- rosnące zainteresowanie dziedzictwem kulturowym i lokalną kulturą jako źródłem przedsiębiorczości i innowacyjności,
- społeczeństwo cyfrowe, e-usługi publiczne,
- wzrost znaczenia e-demokracji i e-partycypacji – większe zainteresowanie procesami partycypacji na terenie gminy oraz w obrębie sołectw i osiedli,
- wzrost znaczenia innowacji (w tym innowacji społecznych) w procesach rozwojowych,
- korzyści płynące z zarządzania strategicznego i współpracy w ramach całego OMW.

Biorąc pod uwagę wyzwania wynikające z dokumentów strategicznych (różnych szczebli), opinii liderów lokalnych oraz ekspertów, za kluczowe obszary strategiczne w zakresie formułowania celów strategicznych uznano:

- podnoszenie jakości życia (w tym dostęp do usług i infrastruktury)

- współpracę międzysektorową na rzecz rozwoju oraz promowanie wspólnych przedsięwzięć
- partycypacyjne realizowanie procesów rewitalizacji
- wzmacnianie tożsamości lokalnej
- włączenie społeczne i współpracę międzypokoleniową
- wdrażanie założeń gospodarki niskoemisyjnej
- tworzenie klimatu dla przedsiębiorczości i innowacyjności
- edukacje „przez całe życie" – edukacja obywatelska, cyfrowa, prozdrowotna
- wdrażanie ładu przestrzennego

Podsumowując diagnozę oraz analizę głównych wyzwań rozwojowych gminy przyjęto, że formułowane cele rozwojowe będą stanowiły odpowiedź na zdiagnozowane i rozpoznane endo- i egzogeniczne czynniki i bariery rozwojowe. W sposób szczególny Strategia zakłada wykorzystanie: położenia gminy w obszarze OMW oraz zachodzących przemian cywilizacyjnych (tak globalnych jak i w skali Polski oraz województwa).

6. Cele i kierunki strategicznego rozwoju gminy

Wizja rozwoju gminy stanowi opis oczekiwanego w przyszłości stanu rozwoju. Dzięki przyjętej metodzie pracy nad dokumentem stanowi informację o aspiracjach Zarządzających rozwojem (czyli lidera zbiorowego) oraz pełni także funkcję jednoczenia wokół idei rozwoju lokalnego (dzięki partycypacyjnemu charakterowi jej wypracowania). Wizja rozwoju gminy Wiązowna w perspektywie 2027 roku, sformułowana została na warsztatach strategicznych w dniu 18 czerwca 2019 roku i przyjęła następujące brzmienie:

Gmina Wiązowna to dobre miejsce do życia, oferujące wysoką jakość i dostępność usług publicznych, sprzyjające integracji społecznej, czerpiące ze swojej tożsamości, innowacyjnie kształtujące teraźniejszość i przyszłość

Osiąganie wizji (zaplanowanego, docelowego stanu) rozwoju ma się odbywać poprzez realizację celu nadrzędnego (głównego) i celów strategicznych.

Cel nadrzędny Strategii to: ***zapewnienie wysokiej jakości życia poprzez wykorzystanie wewnętrznych potencjałów rozwojowych i zewnętrznych szans dla rozwoju gminy.*** Hierarchię celów Strategii rozwoju gminy Wiązowna przedstawiono w tabeli 14.

Tabela 14. Cele rozwoju gminy Wiązowna

Kategoria celu	Treść zapisu
Cel nadrzędny (główny)	**Zapewnienie wysokiej jakości życia poprzez wykorzystanie wewnętrznych potencjałów rozwojowych i zewnętrznych szans dla rozwoju gminy**
Cel strategiczny I	Dalszy rozwój infrastruktury technicznej wpływającej na jakość życia
Cel strategiczny II	Tworzenie warunków dla rozwoju przedsiębiorczości i innowacyjności
Cel strategiczny III	Rozwój oferty kulturalnej, edukacyjnej i rekreacyjnej
Cel strategiczny IV	Dążenie do osiągniecia ładu przestrzennego
Cel strategiczny V	Podejmowanie działań na rzecz włączenia społecznego i rozwoju społeczeństwa informacyjnego

W ramach poszczególnych celów strategicznych realizowane będą kierunki działań strategicznych.

Cel strategiczny I
Dalszy rozwój infrastruktury technicznej
i usług publicznych wpływających na jakość życia

Cel strategiczny I odnosi się bezpośrednio do zaproponowanych dla gminy Wiązowna kluczowego obszarów strategicznych: podnoszenie jakości życia (w tym dostęp do usług i infrastruktury); wdrażanie założeń gospodarki niskoemisyjnej.

W ramach celu strategicznego I przewiduje się realizacje następujących Strategicznych kierunków działań:

- poprawa dostępności i jakości usług edukacyjno-kulturalnych, w tym poprzez remonty i dostosowania budynków na cele społeczne (obiekty kultury, wsparcia społecznego, edukacji),
- sukcesywne przeprowadzanie remontów i termomodernizacji budynków gminnych,

- budowa instalacji OZE (szczególnie na obiektach publicznych) oraz prowadzenie akcji informacyjno-edukacyjnych dotyczących OZE,
- remonty, w tym dostosowanie do wymogów osób niepełnosprawnych, i doposażenie Ośrodków Zdrowia w Gminie Wiązowna,
- rozwój sieci kanalizacyjnej i gazowej oraz bieżące uzupełnianie sieci wodociągowej,
- poprawa i rozwój infrastruktury lokalnych ciągów komunikacyjnych, zwiększająca bezpieczeństwo (remonty i budowa dróg, oświetlenie, pobocza/chodniki, ścieżki/drogi rowerowe wraz z infrastrukturą towarzyszącą),
- zwiększanie dostępności wewnętrznej i zewnętrznej gminy poprzez rozwój komunikacji publicznej (liczba połączeń i ich częstotliwość).

Kierunki działań wskazane w ramach celu strategicznego I są zbieżne z celami następujących lokalnych dokumentów:

- *Plan Gospodarki Niskoemisyjnej Gminy Wiązowna* (2015)
- *Program ochrony Środowiska dla Gminy Wiązowna na lata 2016-2019 z perspektywą do 2023 r.* (2016)
- *Program ograniczenia niskiej emisji (PONE) dla gminy Wiązowna* (2018)
- *Wieloletni plan rozwoju i modernizacji urządzeń wodociągowych i kanalizacyjnych Zakładu Gospodarki Komunalnej w Wiązownie na lata 2018-2022* (2017)
- *Gminny program rewitalizacji gminy Wiązowna na lata 2016-2026* (2017)
- *Wieloletni program współpracy gminy Wiązowna z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego na lata 2017-2022* (2016)
- *Strategia rozwoju gminy Wiązowna na lata 2014-2021* (2013)

Cel strategiczny II

Tworzenie warunków dla rozwoju przedsiębiorczości i innowacyjności

Cel strategiczny II odnosi się bezpośrednio do zaproponowanych dla gminy Wiązowna kluczowego obszarów strategicznych: współpraca międzysektorowa na rzecz rozwoju oraz promowanie wspólnych przedsięwzięć; tworzenie klimatu dla przedsiębiorczości i innowacyjności.

W ramach celu strategicznego II przewiduje się realizacje następujących Strategicznych kierunków działań:

- współpraca z innymi podmiotami administracji publicznej: powiatem otwockim, gminami w ramach OMW oraz gminami partnerskimi w zakresie *dobrych praktyk* wspierania przedsiębiorczości i wdrażania innowacji w urzędach,
- inicjowanie i prowadzenie współpracy z przedsiębiorcami w zakresie rozwoju lokalnego,
- promowanie przedsiębiorczości i innowacyjnych przedsiębiorstw z terenu gminy (np. poprzez Forum Gospodarcze Gminy Wiązowna i konkurs „Złote Wiązy"),
- wykorzystanie potencjału związanego z przebudową S17 i A2 do tworzenia terenów aktywności gospodarczej,
- promowanie lokalnych produktów poprzez zapewnienie funkcjonowania Targowiska Gminnego „Mój Rynek",
- promowanie, we współpracy z NGO (np. KGW) rozwoju przedsiębiorczości w oparciu o lokalny potencjał rozwojowy (np. dziedzictwo kulturowe w tym kulinarne),
- wspieraniu rozwoju instytucji otoczenia biznesu oraz współpracy między urzędem gminy a przedsiębiorcami (dalszy rozwój takich form jak: koordynator do obsługi gospodarczej, opiekujący się najważniejszymi inwestycjami),
- inicjowaniu i współorganizowaniu szkoleń dla przedsiębiorców, w tym mających na celu przygotowanie firm do rozpoczęcia/rozwinięcia działań eksportowych (współpraca w ramach Warszawskiego Obszaru Funkcjonalnego),
- wdrażanie innowacji organizacyjnych i technologicznych do działania urzędu gminy (dalszy rozwój e-usług).

Kierunki działań wskazane w ramach celu strategicznego II są zbieżne z celami następujących lokalnych dokumentów:

- *Wieloletni program współpracy gminy Wiązowna z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego na lata 2017-2022* (2016)
- *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego* (2011)
- *Gminny program rewitalizacji gminy Wiązowna na lata 2016-2026* (2017)
- *Strategia rozwoju gminy Wiązowna na lata 2014-2021* (2013)

Cel strategiczny III

Rozwój oferty kulturalnej, edukacyjnej i rekreacyjnej

Cel strategiczny III odnosi się bezpośrednio do zaproponowanych dla gminy Wiązowna kluczowego obszarów strategicznych: podnoszenie jakości życia (w tym dostęp do usług i infrastruktury); wzmacnianie tożsamości lokalnej; włączenie społeczne i współpraca międzypokoleniowa; edukacja „przez całe życie" – edukacja obywatelska, cyfrowa, prozdrowotna.

W ramach celu strategicznego III przewiduje się realizacje następujących Strategicznych kierunków działań:

- współorganizowanie (m. in z organizacjami społecznymi) imprez cyklicznych promujących: zdrowy tryb życia, kulturę, folklor i historię,
- budowanie i wzmacnianie tożsamości i świadomości lokalnej poprzez poszerzanie oferty edukacyjno-kulturowej na terenie gminy (np. dążenie do utworzenie ośrodka kultywowania kultury i tradycji ludowej na bazie Izby Regionalnej w Gliniance),
- współpraca z innymi gminami w ramach powiatu oraz organizacjami pozarządowymi (w tym LGD) na rzecz rozwoju i promowania oraz poszerzania oferty rekreacyjnej i spędzania wolnego czasu,
- rozwój i zwiększanie oferty e-usług w zakresie kultury i edukacji (w tym ekologicznej i obywatelskiej),
- współpraca ze szkołami i organizacjami społecznymi w ramach realizacji edukacji ekologicznej w Gminie Wiązowna,
- dalszy rozwój infrastruktury rekreacyjnej (boiska, kompleks rekreacyjno-kąpieliskowy z towarzyszącą infrastrukturą),
- rozwój ścieżek i szlaków rowerowych oraz infrastruktury towarzyszącej (np. wypożyczalni i miejsc parkingowych dla rowerów) oraz promowanie roweru jako środka transportu niskoemisyjnego i poprawiającego zdrowie.

Kierunki działań wskazane w ramach celu strategicznego III są zbieżne z celami następujących lokalnych dokumentów:

- *Strategia Polityki Senioralnej Gminy Wiązowna na lata 2018-2025* (2018)
- *Wieloletni program współpracy gminy Wiązowna z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego na lata 2017-2022* (2016)

- *Gminny program dla rodzin wielodzietnych (KARTA DUŻEJ RODZINY)* (2016)
- *Program ochrony Środowiska dla Gminy Wiązowna na lata 2016-2019 z perspektywą do 2023 r.* (2016)
- *Gminny program rewitalizacji gminy Wiązowna na lata 2016-2026* (2017)
- *Strategia rozwoju gminy Wiązowna na lata 2014-2021* (2013)

Cel strategiczny IV

Dążenie do osiągnięcia ładu przestrzennego

Cel strategiczny IV odnosi się bezpośrednio do zaproponowanych dla gminy Wiązowna kluczowego obszarów strategicznych: podnoszenie jakości życia (w tym dostęp do usług i infrastruktury); partycypacyjne realizowanie procesów rewitalizacji; wdrażanie ładu przestrzennego.

W ramach celu strategicznego IV przewiduje się realizacje następujących Strategicznych kierunków działań:

- zwiększenie odsetka powierzchni gminy objętego miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego,
- utrzymanie struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy obejmującej: tereny zielone (w tym chronione i rekreacyjne), obszary rolnicze oraz atrakcyjne tereny zamieszkania,
- wykorzystanie rzeki Świder do celów rekreacyjnych i turystycznych,
- wyłączenie części obszarów z zabudowy (zarówno ze względu na ograniczenia naturalne, np. tereny zalewowe, jak i ochronę krajobrazu),
- tworzenie oraz rewitalizacja, z wykorzystaniem mechanizmów partycypacji, wielofunkcyjnych przestrzenni publicznych (np. Glinianka, Wiązowna).

Kierunki działań wskazane w ramach celu strategicznego IV są zbieżne z celami następujących lokalnych dokumentów:

- *Program ochrony Środowiska dla Gminy Wiązowna na lata 2016-2019 z perspektywą do 2023 r.* (2016)
- *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego* (2011)
- *Gminny program rewitalizacji gminy Wiązowna na lata 2016-2026* (2017)
- *Strategia rozwoju gminy Wiązowna na lata 2014-2021* (2013)

Cel strategiczny V
Podejmowanie działań na rzecz włączenia społecznego
i rozwoju społeczeństwa informacyjnego

Cel strategiczny V odnosi się bezpośrednio do zaproponowanych dla gminy Wiązowna kluczowego obszarów strategicznych: wzmacnianie tożsamości lokalnej; włączenie społeczne i współpraca międzypokoleniowa; partycypacyjne realizowanie procesów rewitalizacji; edukacja „przez całe życie" – edukacja obywatelska, cyfrowa, prozdrowotna.

W ramach celu strategicznego V przewiduje się realizacje następujących Strategicznych kierunków działań:

- tworzenie warunków, poprzez remonty i przystosowania budynków, do integracji międzypokoleniowej (np. rozwijanie działalności domów pobytu dziennego i świetlic wiejskich ze zróżnicowaną ofertą dostosowaną do różnych grup wiekowych, w tym oferowanie zajęć, warsztatów łączących pokolenia),
- rozwój usług społecznych skierowanych do osób niesamodzielnych,
- promowanie i wspieranie dalszego rozwoju wolontariatu, w tym wolontariatu międzypokoleniowego (np. koordynowanego przez GOPS wolontariatu dla młodzieży czy wolontariatu seniorów),
- tworzenie ciekawej oferty spędzania czasu wolnego dla młodzieży (działania na rzecz aktywizacji lokalnych liderów, aktywizacja przez sztukę i kulturę),
- powiązanie funkcjonowania świetlic wiejskich i domów pobytu dziennego z nabywaniem nowych kompetencji z zakresu: wielokulturowości, kompetencji obywatelskich i społecznych, kompetencji przedsiębiorczych i innowacyjnych,
- dalszy rozwój szerokopasmowego internetu (w tym w ramach projektów realizowanych w partnerstwie w ramach powiatu),
- przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu przez kompleksowe wspieranie (socjalne, usługowe, materialne) osób najbardziej potrzebujących,
- przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu (organizowanie szkoleń oraz zapewnianie dostępu do infrastruktury informatycznej),
- dalszy rozwój platform i narzędzi komunikacji między urzędem a mieszkańcami,
- dalsze rozszerzanie katalogu e-usług publicznych na terenie gminy,
- współpraca w rozwoju e-usług.

Kierunki działań wskazane w ramach celu strategicznego V są zbieżne z celami następujących lokalnych dokumentów:

- *Strategia Polityki Senioralnej Gminy Wiązowna na lata 2018-2025* (2018)
- *Wieloletni program współpracy gminy Wiązowna z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego na lata 2017-2022* (2016)
- *Gminny program dla rodzin wielodzietnych (KARTA DUŻEJ RODZINY)* (2016)
- *Program przeciwdziałania przemocy i ochrony ofiar przemocy w rodzinie w Gminie Wiązowna na lata 2018-2022* (2018)
- *Gminny program rewitalizacji gminy Wiązowna na lata 2016-2026* (2017)
- *Strategia rozwoju gminy Wiązowna na lata 2014-2021* (2013)

Cele i kierunki rozwojowe gminy są koherentne z celami rozwojowymi zapisanymi w dokumentach wyższego rzędu.

Cel nadrzędny (główny) sformułowany w strategii rozwoju dla gminy Wiązowna *zapewnienie wysokiej jakości życia poprzez wykorzystanie wewnętrznych potencjałów rozwojowych i zewnętrznych szans dla rozwoju gminy,* wpisuje się zarówno w cel główny strategii rozwoju powiatu (wielofunkcyjny rozwój powiatu) jak i celu głównego zapisanego w strategii regionalnej tj. *zmniejszenie dysproporcji rozwoju w województwie mazowieckim, wzrost znaczenia obszaru metropolitalnego Warszawy w Europie.*

W tabeli 15 zestawiono zgodność celów strategicznych i kierunków działań wyznaczonych dla gminy Wiązowna z celami strategii regionalnej (dla województwa mazowieckiego) i powiatowej (uznając, że są to dwa kluczowe dokumenty strategiczne, z których wynikają wytyczne dla programowania lokalnej polityki rozwoju).

Tabela 15. Zgodność celów i kierunków działań przyjętych w strategii gminy Wiązowna z zapisami strategii powiatu otwockiego i województwa mazowieckiego

GMINA WIĄZOWNA Cel strategiczny	GMINA WIĄZOWNA Kierunek działań	POWIAT OTWOCKI Cele operacyjne lub strategiczne	WOJEWÓDZTWO MAZOWIECKIE Kierunki działań lub działania
Cel strategiczny I Dalszy rozwój infrastruktury technicznej wpływającej na jakość życia	poprawa dostępności i jakości usług edukacyjno-kulturalnych, w tym poprzez remonty i dostosowania budynków na cele społeczne (obiekty kultury, wsparcia społecznego, edukacji)	Cel operacyjny: Dostosowanie infrastruktury społecznej do potrzeb mieszkańców	23.2. Tworzenie warunków materialnych i organizacyjnych służących wyrównywaniu szans edukacyjnych młodzieży wiejskiej 24.1. Budowa i rozwój infrastruktury społecznej, w tym o zasięgu regionalnym 33.1. Rozwój zaplecza instytucjonalnego kultury i digitalizacja zasobów
	sukcesywne przeprowadzanie remontów i termomodernizacji budynków gminnych	Cel operacyjny: Dostosowanie infrastruktury społecznej do potrzeb mieszkańców	23.2. Tworzenie warunków materialnych i organizacyjnych służących wyrównywaniu szans edukacyjnych młodzieży wiejskiej
	budowa instalacji OZE (szczególnie na obiektach publicznych) oraz prowadzenie akcji informacyjno-edukacyjnych dotyczących OZE		31.1. Zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii na obszarach wiejskich
	remonty, w tym dostosowanie do wymogów osób niepełnosprawnych, i doposażenie Ośrodków Zdrowia w Gminie Wiązowna	Cel operacyjny: Dostosowanie infrastruktury społecznej do potrzeb mieszkańców	24.1. Budowa i rozwój infrastruktury społecznej, w tym o zasięgu regionalnym
	rozwój sieci kanalizacyjnej i gazowej oraz bieżące uzupełnianie sieci wodociągowej		16.1. Tworzenie spójnej, harmonijnej oraz uporządkowanej przestrzennie i urbanistycznie sieci osadniczej
	poprawa i rozwój infrastruktury lokalnych ciągów komunikacyjnych, zwiększająca bezpieczeństwo (remonty i	Cel operacyjny: Poprawa jakości, bezpieczeństwa ruchu i	24.4. Poprawa bezpieczeństwa publicznego

GMINA WIĄZOWNA Cel strategiczny	GMINA WIĄZOWNA Kierunek działań	POWIAT OTWOCKI Cele operacyjne lub strategiczne	WOJEWÓDZTWO MAZOWIECKIE Kierunki działań lub działania
	budowa dróg, oświetlenie, pobocza/chodniki, ścieżki/drogi rowerowe wraz z infrastrukturą towarzyszącą)	przepustowości szlaków komunikacyjnych	
	zwiększanie dostępności wewnętrznej i zewnętrznej gminy poprzez rozwój komunikacji publicznej (liczba połączeń i ich częstotliwość)	Cel operacyjny: Poprawa jakości, bezpieczeństwa ruchu i przepustowości szlaków komunikacyjnych	14.2. Poprawa dostępności komunikacyjnej obszarów wiejskich do ośrodków lokalnych
Cel strategiczny II. Tworzenie warunków dla rozwoju przedsiębiorczości i innowacyjności	współpraca z innymi podmiotami administracji publicznej: powiatem otwockim, gminami w ramach OMW oraz gminami partnerskimi w zakresie dobrych praktyk wspierania przedsiębiorczości i wdrażania innowacji w urzędach	Cel operacyjny: Podejmowanie działań na rzecz współpracy międzysektorowej	7.4. Wspieranie przedsiębiorstw w fazie wdrażania innowacji do produkcji oraz promocji powstałych produktów
	inicjowanie i prowadzenie współpracy z przedsiębiorcami w zakresie rozwoju lokalnego	Cel operacyjny: Podejmowanie działań na rzecz współpracy międzysektorowej	11.6. Rozwój przedsiębiorczości i tworzenie pozarolniczych miejsc pracy
	promowanie przedsiębiorczości i innowacyjnych przedsiębiorstw z terenu gminy (np. poprzez Forum Gospodarcze Gminy Wiązowna i konkurs „Złote Wiązy")	Cel operacyjny: Kreowanie warunków dla rozwoju przedsiębiorczości i innowacyjności	11.6. Rozwój przedsiębiorczości i tworzenie pozarolniczych miejsc pracy
	wykorzystanie potencjału związanego z przebudową S17 i A2 do tworzenia terenów aktywności gospodarczej	Cel operacyjny: Kreowanie warunków dla rozwoju przedsiębiorczości i innowacyjności	11.6. Rozwój przedsiębiorczości i tworzenie pozarolniczych miejsc pracy
	promowanie lokalnych produktów poprzez zapewnienie funkcjonowania Targowiska Gminnego „Mój Rynek"	Cel operacyjny: Kreowanie warunków dla rozwoju przedsiębiorczości i innowacyjności	11.6. Rozwój przedsiębiorczości i tworzenie pozarolniczych miejsc pracy

GMINA WIĄZOWNA Cel strategiczny	GMINA WIĄZOWNA Kierunek działań	POWIAT OTWOCKI Cele operacyjne lub strategiczne	WOJEWÓDZTWO MAZOWIECKIE Kierunki działań lub działania
	promowanie, we współpracy z NGO (np. KGW) rozwoju przedsiębiorczości w oparciu o lokalny potencjał rozwojowy (np. dziedzictwo kulturowe w tym kulinarne),	Cel operacyjny: Kreowanie warunków dla rozwoju przedsiębiorczości i innowacyjności	11.6. Rozwój przedsiębiorczości i tworzenie pozarolniczych miejsc pracy
	wspieraniu rozwoju instytucji otoczenia biznesu oraz współpracy między urzędem gminy a przedsiębiorcami (dalszy rozwój takich form jak: koordynator do obsługi gospodarczej, opiekujący się najważniejszymi inwestycjami),	Cel operacyjny: Kreowanie warunków dla rozwoju przedsiębiorczości i innowacyjności	11.6. Rozwój przedsiębiorczości i tworzenie pozarolniczych miejsc pracy
	inicjowaniu i współorganizowaniu szkoleń dla przedsiębiorców, w tym mających na celu przygotowanie firm do rozpoczęcia/rozwinięcia działań eksportowych (współpraca w ramach Warszawskiego Obszaru Funkcjonalnego)	Cel operacyjny: Kreowanie warunków dla rozwoju przedsiębiorczości i innowacyjności	11.6. Rozwój przedsiębiorczości i tworzenie pozarolniczych miejsc pracy
	wdrażanie innowacji organizacyjnych i technologicznych do działania urzędu gminy (dalszy rozwój e-usług)	Cel operacyjny: Rozwój szerokopasmowego internetu	12.2. Wspieranie budowy społeczeństwa informacyjnego na obszarach wiejskich
Cel strategiczny III. Rozwój oferty kulturalnej, edukacyjnej i rekreacyjnej	współorganizowanie (m. in z organizacjami społecznymi) imprez cyklicznych promujących: zdrowy tryb życia, kulturę, folklor i historię	Cel operacyjny: Podejmowanie działań na rzecz współpracy międzysektorowej	33.2. Promowanie różnorodności kulturowej i artystycznej regionu
	budowanie i wzmacnianie tożsamości i świadomości lokalnej poprzez poszerzanie oferty edukacyjno-kulturowej na terenie gminy (np. dążenie do utworzenie ośrodka kultywowania kultury i tradycji ludowej na bazie Izby Regionalnej w Gliniance)	Cel operacyjny: Kształtowanie świadomości ekologicznej	18.4. Budowa społeczeństwa obywatelskiego i kształtowanie tożsamości regionalnej
	współpraca z innymi gminami w ramach powiatu oraz organizacjami pozarządowymi (w tym LGD) na rzecz rozwoju	Cel operacyjny: Podejmowanie działań na rzecz współpracy międzysektorowej	24.2. Kształtowanie warunków sprzyjających aktywności fizycznej mieszkańców

GMINA WIĄZOWNA Cel strategiczny	GMINA WIĄZOWNA Kierunek działań	POWIAT OTWOCKI Cele operacyjne lub strategiczne	WOJEWÓDZTWO MAZOWIECKIE Kierunki działań lub działania
	i promowania oraz poszerzania oferty rekreacyjnej i spędzania wolnego czasu		
	rozwój i zwiększanie oferty e-usług w zakresie kultury i edukacji (w tym ekologicznej i obywatelskiej)	Cel operacyjny: Kształtowanie świadomości ekologicznej	12.3. Wsparcie informatyzacji sektora usług społecznych w celu zwiększenia ich dostępności
	współpraca ze szkołami i organizacjami społecznymi w ramach realizacji edukacji ekologicznej w Gminie Wiązowna	Cel operacyjny: Podejmowanie działań na rzecz współpracy międzysektorowej Cel operacyjny: Kształtowanie świadomości ekologicznej	27.6. Szerzenie świadomości ekologicznej
	dalszy rozwój infrastruktury rekreacyjnej (boiska, kompleks rekreacyjno-kąpieliskowy z towarzyszącą infrastrukturą)	Cel operacyjny: Dostosowanie infrastruktury społecznej do potrzeb mieszkańców	24.2. Kształtowanie warunków sprzyjających aktywności fizycznej mieszkańców
	rozwój ścieżek i szlaków rowerowych oraz infrastruktury towarzyszącej (np. wypożyczalni i miejsc parkingowych dla rowerów) oraz promowanie roweru jako środka transportu niskoemisyjnego i poprawiającego zdrowie	Cel operacyjny: Poprawa jakości, bezpieczeństwa ruchu i przepustowości szlaków komunikacyjnych	24.2. Kształtowanie warunków sprzyjających aktywności fizycznej mieszkańców
Cel strategiczny IV. Dążenie do osiągnięcia ładu przestrzennego	zwiększenie odsetka powierzchni gminy objętego miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego	Cel operacyjny: Określenie pasm aktywności gospodarczej	27.1. Przeciwdziałanie fragmentaryzacji przestrzeni przyrodniczej i zwiększenie lesistości regionu
	utrzymanie struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy obejmującej: tereny zielone (w tym chronione i rekreacyjne), obszary rolnicze oraz atrakcyjne tereny zamieszkania	Cel operacyjny: Określenie pasm aktywności gospodarczej	27.8. Racjonalne planowanie funkcji terenów z uwzględnieniem potrzeb ochrony środowiska

GMINA WIĄZOWNA Cel strategiczny	GMINA WIĄZOWNA Kierunek działań	POWIAT OTWOCKI Cele operacyjne lub strategiczne	WOJEWÓDZTWO MAZOWIECKIE Kierunki działań lub działania
	wykorzystanie rzeki Świder do celów rekreacyjnych i turystycznych	Cel operacyjny: Określenie pasm aktywności gospodarczej	32.1. Poprawa atrakcyjności turystycznej regionu w oparciu o walory przyrodnicze (w szczególności w obszarach pasm turystycznych)
	wyłączenie części obszarów z zabudowy (zarówno ze względu na ograniczenia naturalne, np. tereny zalewowe, jak i ochronę krajobrazu)	Cel operacyjny: Określenie pasm aktywności gospodarczej	16.1. Tworzenie spójnej, harmonijnej oraz uporządkowanej przestrzennie i urbanistycznie sieci osadniczej
	tworzenie oraz rewitalizacja, z wykorzystaniem mechanizmów partycypacji, wielofunkcyjnych przestrzenni publicznych (np. Glinianka, Wiązowna)	Cel operacyjny: Inicjowanie i koordynowanie współpracy w zakresie dziedzictwa kulturowego	27.8. Racjonalne planowanie funkcji terenów z uwzględnieniem potrzeb ochrony środowiska
Cel strategiczny V. Podejmowanie działań na rzecz włączenia społecznego i rozwoju społeczeństwa informacyjnego	tworzenie warunków, poprzez remonty i przystosowania budynków, do integracji międzypokoleniowej (np. rozwijanie działalności domów pobytu dziennego i świetlic wiejskich ze zróżnicowaną ofertą dostosowaną do różnych grup wiekowych, w tym oferowanie zajęć, warsztatów łączących pokolenia)	Cel operacyjny: Dostosowanie infrastruktury społecznej do potrzeb mieszkańców	22.3. Wspomaganie zadań mających na celu włączenie społeczne i przeciwdziałanie ubóstwu 23.2. Tworzenie warunków materialnych i organizacyjnych służących wyrównywaniu szans edukacyjnych młodzieży wiejskiej
	rozwój usług społecznych skierowanych do osób niesamodzielnych	Cel strategiczny: Wspieranie integracji społecznej	22.2. Przeciwdziałanie marginalizacji społecznej osób niepełnosprawnych, starszych oraz w trudnej sytuacji życiowej
	promowanie i wspieranie dalszego rozwoju wolontariatu w tym wolontariatu międzypokoleniowego (np.	Cel strategiczny: Wspieranie integracji społecznej	18.4. Budowa społeczeństwa obywatelskiego i kształtowanie tożsamości regionalnej

GMINA WIĄZOWNA Cel strategiczny	GMINA WIĄZOWNA Kierunek działań	POWIAT OTWOCKI Cele operacyjne lub strategiczne	WOJEWÓDZTWO MAZOWIECKIE Kierunki działań lub działania
	koordynowanego przez GOPS wolontariatu dla młodzieży czy wolontariatu seniorów)		
	tworzenie ciekawej oferty spędzania czasu wolnego dla młodzieży (działania na rzecz aktywizacji lokalnych liderów, aktywizacja przez sztukę i kulturę)	Cel strategiczny: Wspieranie integracji społecznej	36.1. Wspieranie przedsiębiorczości w obszarze kultury
	powiązanie funkcjonowania świetlic wiejskich i domów pobytu dziennego z nabywaniem nowych kompetencji z zakresu: wielokulturowości, kompetencji obywatelskich i społecznych, kompetencji przedsiębiorczych i innowacyjnych	Cel strategiczny: Wspieranie integracji społecznej	18.4. Budowa społeczeństwa obywatelskiego i kształtowanie tożsamości regionalnej
	dalszy rozwój szerokopasmowego internetu (w tym w ramach projektów realizowanych w partnerstwie w ramach powiatu)	Cel operacyjny: Rozwój szerokopasmowego internetu	12.1. Poprawa dostępności teleinformatycznej
	przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu przez kompleksowe wspieranie (socjalne, usługowe, materialne) osób najbardziej potrzebujących	Cel strategiczny: Wspieranie integracji społecznej	22.2. Przeciwdziałanie marginalizacji społecznej osób niepełnosprawnych, starszych oraz w trudnej sytuacji życiowej
	przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu (organizowanie szkoleń oraz zapewnianie dostępu do infrastruktury informatycznej)	Cel operacyjny: Rozwój szerokopasmowego internetu	12.2. Wspieranie budowy społeczeństwa informacyjnego na obszarach wiejskich
	dalszy rozwój platform i narzędzi komunikacji między urzędem a mieszkańcami	Cel operacyjny: Rozwój szerokopasmowego internetu	12.2. Wspieranie budowy społeczeństwa informacyjnego na obszarach wiejskich
	dalsze rozszerzanie katalogu e-usług publicznych na terenie gminy	Cel operacyjny: Rozwój szerokopasmowego internetu	12.3. Wsparcie informatyzacji sektora usług społecznych w celu zwiększenia ich dostępności
	współpraca w rozwoju e-usług	Cel operacyjny: Rozwój szerokopasmowego internetu	12.3. Wsparcie informatyzacji sektora usług społecznych w celu zwiększenia ich dostępności

Należy pamiętać, że Strategia rozwoju gminy wpisuje się także w system całej lokalnej polityki rozwoju, dlatego cele strategiczne i kierunki działań są doprecyzowywane/uszczegóławiane w innych dokumentach strategicznych i planistycznych. Powiązania i wzmagane korelacje dokumentów lokalnych obrazuje rysunek 10. Co roku raporty realizacji poszczególnych dokumentów będą prezentowane w raporcie o stanie gminy (za rok 2018 jest on dostępny).

Rysunek 10. Strategia rozwoju gminy Wiązowna jako element programowania lokalnej polityki rozwoju

7. System monitoringu i wdrażania Strategii

Dokument, jakim jest Strategia, stanowi pierwszy krok w realizacji lokalnej polityki rozwoju. Na osiągnięcie sukcesu rozwojowego gminy Wiązowna w perspektywie 2027 r. będzie miało zaś wpływ wiele czynników, wśród których za najważniejszy można uznać włączenie różnych grup interesariuszy w realizacje celów Strategii. Jak pokazały badania ankietowe wykonane na potrzeby niniejszego dokumentu, zdecydowana większość mieszkańców gminy deklarowała brak znajomości dokumentu jakim jest strategia rozwoju. Dlatego też wdrażanie zaktualizowanej Strategii powinno się rozpocząć od akcji informacyjnej prezentującej założenia dokumentu wraz z potencjalnymi obszarami współpracy na rzecz rozwoju.

Funkcję koordynowania działań rozwojowych, a tym samym koordynowanie wdrażania Strategii pełni Urząd Gminy, w którym powołany jest Koordynator wdrażania Strategii. Przyjmuje się, iż corocznie w oparciu o zaproponowane wskaźniki monitoringu przygotowywany będzie raport z wrażania Strategii, który powinien stanowić część raportu o stanie Gminy i być z nim skorelowany czasowo. W ten sposób także informacja o realizacji celów strategii będzie szeroko dostępna dla różnych grup interesariuszy.

Przyjęty system monitorowania realizacji Strategii, oparty jest o wskaźniki, zestawione w tabeli 16.

Prowadzony corocznie monitoring realizacji Strategii ma odpowiadać na pytanie czy, i jak realizowane są poszczególne cele. W ten sposób nie jest jednak możliwe uzyskanie pełnej wiedzy na temat wdrażania i aktualności Strategii. Dlatego też proponuje się po 3 pełnych latach wdrażania Strategii przeprowadzenie przeglądu (z elementami ewaluacji) Strategii, który powinien odpowiedzieć na pytania dotyczące:

- trafności – tzn. czy cele zapisane w Strategii nadal odpowiadają problemom i wyzwaniom rozwojowym gminy,
- skuteczności – tzn. stopnia realizacji poszczególnych celów, a także wskazania barier (w tym zewnętrznych) w ich realizacji.

W zależności od wyników oceny (ewaluacji), powinna być dokonana aktualizacja Strategii, jej zakres uzależniony zaś powinien być od wskaźników rozwoju społeczno-gospodarczego gminy oraz zmian zachodzących w dalszym i bliższym otoczeniu (nowe szanse rozwojowe).

Tabela 16. Wskaźniki monitorowania Strategii

GMINA WIĄZOWNA		
Cel strategiczny	**Kierunek działań**	**Proponowany wskaźnik** ***
Cel strategiczny I Dalszy rozwój infrastruktury technicznej wpływającej na jakość życia	poprawa dostępności i jakości usług edukacyjno-kulturalnych, w tym poprzez remonty i dostosowania budynków na cele społeczne (obiekty kultury, wsparcia społecznego, edukacji)	• Liczba zmodernizowanych obiektów kultury, wsparcia społecznego, edukacji (sztuki) • Liczba zainstalowanych instalacji OZE (sztuki) • Odsetek mieszkańców obsługiwanych przez wodociąg, kanalizacje i sieć gazową (%) • Długość wybudowanych ścieżek rowerowych i chodników (km) • Długość wyremontowanych szlaków komunikacyjnych, w tym z działaniami na rzecz poprawy bezpieczeństwa (np. oświetlenie, chodniki) (km) • Liczba linii autobusowych i realizowanych kursów w ciągu doby w poszczególnych miejscowościach (sztuki)
	sukcesywne przeprowadzanie remontów i termomodernizacji budynków gminnych	
	budowa instalacji OZE (szczególnie na obiektach publicznych) oraz prowadzenie akcji informacyjno-edukacyjnych dotyczących OZE	
	remonty, w tym dostosowanie do wymogów osób niepełnosprawnych, i doposażenie Ośrodków Zdrowia w Gminie Wiązowna	
	rozwój sieci kanalizacyjnej i gazowej oraz bieżące uzupełnianie sieci wodociągowej	
	poprawa i rozwój infrastruktury lokalnych ciągów komunikacyjnych, zwiększająca bezpieczeństwo (remonty i budowa dróg, oświetlenie, pobocza/chodniki, ścieżki/drogi rowerowe wraz z infrastrukturą towarzyszącą)	
	zwiększanie dostępności wewnętrznej i zewnętrznej gminy poprzez rozwój komunikacji publicznej (liczba połączeń i ich częstotliwość)	
Cel strategiczny II. Tworzenie warunków dla rozwoju przedsiębiorczości i innowacyjności	współpraca z innymi podmiotami administracji publicznej: powiatem otwockim, gminami w ramach OMW oraz gminami partnerskimi w zakresie *dobrych praktyk* wspierania przedsiębiorczości i wdrażania innowacji w urzędach	• Liczba projektów realizowanych przez gminę we współpracy z innymi podmiotami w tym w formule PPP (sztuki) • Odsetek projektów, wśród wszystkich projektów prowadzonych w gminie, prowadzonych we współpracy (%) • Liczba wydarzeń/imprez promujących przedsiębiorczość lokalną i liczba uczestników (sztuki/osoby) • Liczba wdrożonych e-usług w urzędzie Gminy (sztuki)
	inicjowanie i prowadzenie współpracy z przedsiębiorcami w zakresie rozwoju lokalnego	
	promowanie przedsiębiorczości i innowacyjnych przedsiębiorstw z terenu gminy (np. poprzez Forum Gospodarcze Gminy Wiązowna i konkurs „Złote Wiązy")	
	wykorzystanie potencjału związanego z przebudową S17 i A2 do tworzenia terenów aktywności gospodarczej	
	promowanie lokalnych produktów poprzez zapewnienie funkcjonowania Targowiska Gminnego „Mój Rynek"	

GMINA WIĄZOWNA		
Cel strategiczny	**Kierunek działań**	**Proponowany wskaźnik** ***
	promowanie, we współpracy z NGO (np. KGW) rozwoju przedsiębiorczości w oparciu o lokalny potencjał rozwojowy (np. dziedzictwo kulturowe w tym kulinarne),	
	wspieraniu rozwoju instytucji otoczenia biznesu oraz współpracy między urzędem gminy a przedsiębiorcami (dalszy rozwój takich form jak: koordynator do obsługi gospodarczej, opiekujący się najważniejszymi inwestycjami),	
	inicjowaniu i współorganizowaniu szkoleń dla przedsiębiorców, w tym mających na celu przygotowanie firm do rozpoczęcia/rozwinięcia działań eksportowych (współpraca w ramach Warszawskiego Obszaru Funkcjonalnego)	
	wdrażanie innowacji organizacyjnych i technologicznych do działania urzędu gminy (dalszy rozwój e-usług)	
Cel strategiczny III. Rozwój oferty kulturalnej, edukacyjnej i rekreacyjnej	współorganizowanie (m. in z organizacjami społecznymi) imprez cyklicznych promujących: zdrowy tryb życia, kulturę, folklor i historię	• Liczba wydarzeń promujących dziedzictwo kulturowe i historię (szt.) • Liczba wydarzeń promujących zdrowy tryb życia (szt.) • Liczba osób biorących udział w warsztatach, szkoleniach w ramach oferty edukacyjnej i kulturalnej Izby Regionalnej w Gliniance (osoby) • Liczba dostępnych na terenie gminy e-usług w zakresie: kultury, edukacji (sztuki) • Liczba wydarzeń (i liczba uczestników) z zakresu edukacji ekologicznej (sztuki/osoby) • Liczba miejsc przeznaczonych do rekreacji (sztuki) • Uczestnicy festynów, pikników (osoby)
	budowanie i wzmacnianie tożsamości i świadomości lokalnej poprzez poszerzanie oferty edukacyjno-kulturowej na terenie gminy (np. dążenie do utworzenie ośrodka kultywowania kultury i tradycji ludowej na bazie Izby Regionalnej w Gliniance)	
	współpraca z innymi gminami w ramach powiatu oraz organizacjami pozarządowymi (w tym LGD) na rzecz rozwoju i promowania oraz poszerzania oferty rekreacyjnej i spędzania wolnego czasu	
	rozwój i zwiększanie oferty e-usług w zakresie kultury i edukacji (w tym ekologicznej i obywatelskiej)	
	współpraca ze szkołami i organizacjami społecznymi w ramach realizacji edukacji ekologicznej w Gminie Wiązowna	
	dalszy rozwój infrastruktury rekreacyjnej (boiska, kompleks rekreacyjno-kąpieliskowy z towarzyszącą infrastrukturą)	

GMINA WIĄZOWNA		
Cel strategiczny	**Kierunek działań**	**Proponowany wskaźnik** ***
	rozwój ścieżek i szlaków rowerowych oraz infrastruktury towarzyszącej (np. wypożyczalni i miejsc parkingowych dla rowerów) oraz promowanie roweru jako środka transportu niskoemisyjnego i poprawiającego zdrowie	
Cel strategiczny IV. Dążenie do osiągnięcia ładu przestrzennego	zwiększenie odsetka powierzchni gminy objętego miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego	• Odsetek gminy objęty MPZP (%) • Liczba nowych przestrzenni publicznych oraz poddanych rewitalizacji (sztuki)
	utrzymanie struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy obejmującej: tereny zielone (w tym chronione i rekreacyjne), obszary rolnicze oraz atrakcyjne tereny zamieszkania	
	wykorzystanie rzeki Świder do celów rekreacyjnych i turystycznych	
	wyłączenie części obszarów z zabudowy (zarówno ze względu na ograniczenia naturalne, np. tereny zalewowe, jak i ochronę krajobrazu)	
	tworzenie oraz rewitalizacja, z wykorzystaniem mechanizmów partycypacji, wielofunkcyjnych przestrzenni publicznych (np. Glinianka, Wiązowna)	
Cel strategiczny V. Podejmowanie działań na rzecz włączenia społecznego i rozwoju społeczeństwa informacyjnego	tworzenie warunków, poprzez remonty i przystosowania budynków, do integracji międzypokoleniowej (np. rozwijanie działalności domów pobytu dziennego i świetlic wiejskich ze zróżnicowaną ofertą dostosowaną do różnych grup wiekowych, w tym oferowanie zajęć, warsztatów łączących pokolenia)	• Liczba osób biorących udział w programach wolontariackich (osoby) • Liczba wydarzeń/imprez promujących wolontariat (sztuki) • Liczba wydarzeń/imprez międzypokoleniowych (sztuki) • Liczba szkoleń zmniejszających wykluczenie cyfrowe oraz służących podniesieniu kompetencji cyfrowych (sztuki)
	promowanie i wspieranie dalszego rozwoju wolontariatu, w tym wolontariatu międzypokoleniowego (np. koordynowanego przez GOPS wolontariatu dla młodzieży czy wolontariatu seniorów)	
	rozwój usług społecznych skierowanych do osób niesamodzielnych	
	tworzenie ciekawej oferty spędzania czasu wolnego dla młodzieży (działania na rzecz aktywizacji lokalnych liderów, aktywizacja przez sztukę i kulturę)	
	powiązanie funkcjonowania świetlic wiejskich i domów pobytu dziennego z nabywaniem nowych kompetencji z zakresu: wielokulturowości, kompetencji obywatelskich i społecznych, kompetencji przedsiębiorczych i innowacyjnych	

GMINA WIĄZOWNA		
Cel strategiczny	**Kierunek działań**	**Proponowany wskaźnik** ***
	dalszy rozwój szerokopasmowego internetu (w tym w ramach projektów realizowanych w partnerstwie w ramach powiatu)	
	przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu przez kompleksowe wspieranie (socjalne, usługowe, materialne) osób najbardziej potrzebujących	
	przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu (organizowanie szkoleń oraz zapewnianie dostępu do infrastruktury informatycznej)	
	dalszy rozwój platform i narzędzi komunikacji między urzędem a mieszkańcami	
	dalsze rozszerzanie katalogu e-usług publicznych na terenie gminy	
	współpraca w rozwoju e-usług	

*** wskaźniki monitorowania wyznaczone zostały na poziomie celów strategicznych, ale biorąc pod uwagę przypisane w ich ramach kierunki rozwoju

8. Aspekty finansowe wdrażania Strategii

Wybrane elementy ogólnej sytuacji finansowej gminy Wiązowna. Ważnym elementem oceny bieżących i przyszłych możliwości rozwoju społeczno-gospodarczego gminy jest analiza wybranych elementów sytuacji finansowej ujmowanej poprzez dochody i wydatki budżetu określonej jednostki samorządu terytorialnego. W ujęciu nominalnym, w latach 2015-2017, dochody budżetowe gminy Wiązowna rosły szybciej niż, średnio biorąc, ogółu gmin kraju, woj. mazowieckiego i powiatu otwockiego. W 2018 roku tempo to w Wiązownie zmniejszyło się, ale nadal było wyższe niż w Polsce ogółem i województwie mazowieckim. Jeszcze w latach 2015-2016 dochody te były w gminie Wiązowna mniejsze niż średnio w gminach województwa mazowieckiego[25]. Znaczny nominalny przyrost sprawił, iż wielkością dochodów budżetowych per capita gmina Wiązowna w latach 2017-2018 już znacząco przewyższała poziom analogicznych wpływów osiąganych średnio przez gminy w Polsce, w województwie mazowieckim i w powiecie otwockim – tabela 17.

Tabela 17. Dochody ogółem budżetu gminy Wiązowna w latach 2015-2018 na tle średnich dla gmin Polski, województwa mazowieckiego oraz powiatu otwockiego

Jednostka	**2015**	**2016**	**2017**	**2018**
Dochody ogółem w zł				
Polska	158 227 339 014,14	176 214 961 241,37	189 718 824 625,78	206 933 387 769,69
Woj. mazowieckie	27 932 895 375,70	30 534 891 147,38	32 649 148 833,89	35 890 962 124,45
Powiat otwocki	398 365 493,15	490 261 872,40	535 897 470,95	611 854 050,95
Gm. Wiązowna	50 773 791,69	62 798 823,20	79 103 181,44	89 466 543,70
Dochody ogółem rok poprzedni = 100				
Polska	x	111,37	107,66	109,07
Woj. mazowieckie	x	109,32	106,92	109,93
Powiat otwocki	x	123,07	109,31	114,17
Gm. Wiązowna	x	123,68	125,96	113,10
Dochody ogółem na 1 mieszkańca w zł				
Polska	4 114,66	4 585,73	4 937,72	5 387,05
Woj. mazowieckie	5 230,10	5 700,17	6 077,00	6 656,57

[25] Z oczywistych względów poziom wielkości wskaźnika uzyskiwanych przez gminy „średnio" w województwie mazowieckim kształtuje sytuacja w Warszawie.

Jednostka	2015	2016	2017	2018
Powiat otwocki	3 237,24	3 976,36	4 336,09	4 940,28
Gm. Wiązowna	4 176,85	5 089,05	6 310,58	7 001,61

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Relatywnie wysoki poziom dochodów budżetowych uzyskiwanych przez gminę Wiązowna osiągany był przede wszystkim dzięki wysokiemu udziałowi dochodów własnych w dochodach ogółem. Jest to niezwykle pozytywne zjawisko. W latach 2015-2017 dynamika wzrostu dochodów własnych w Gminie przewyższała znacznie poziom osiągany w tym zakresie średnio biorąc przez ogół gmin w Polsce, w województwie mazowieckim oraz w powiecie otwockim**.** W 2018 tempo wzrostu dochodów własnych w Wiązownie uległo spowolnieniu, ale i tak było ono wyższe od osiąganego średnio przez gminy w Polsce i w województwie mazowieckim – tabela 18.

Udział dochodów własnych w dochodach ogółem był w gminie Wiązowna w całym okresie 2015-2018 znacznie wyższy niż średnio w gminach w Polsce. W latach 2016-2018 był on nieznacznie niższy od średniej osiąganej przez ogół gmin województwa mazowieckiego, ale jednocześnie wyższy niż osiągany średnio w gminach powiatu otwockiego – tabela 18.

Tabela 18. Dochody własne budżetu gminy Wiązowna w latach 2015-2018 na tle średnich dla gmin Polski, województwa mazowieckiego oraz powiatu otwockiego

Jednostka	2015	2016	2017	2018
Dochody własne razem w zł				
Polska	88 347 042 956,38	91 003 803 672,80	96 388 859 815,85	104 941 586 420,25
Woj. mazowieckie	18 231 900 101,03	18 531 461 281,16	19 662 744 228,24	21 520 697 106,78
Powiat otwocki	259 928 508,36	280 678 772,42	301 548 419,06	344 371 374,32
Gm. Wiązowna	32 708 874,89	36 875 168,59	46 405 819,14	52 778 718,25
Dochody własne rok poprzedni = 100				
Polska	x	103,0	105,9	108,9
Woj. mazowieckie	x	101,6	106,1	109,4
Powiat otwocki	x	108,0	107,4	114,2
Gm. Wiązowna	x	112,7	125,8	113,7
Udział dochodów własnych w dochodach ogółem				
Polska	55,8	51,6	50,8	50,7

Jednostka	2015	2016	2017	2018
Woj. mazowieckie	65,3	60,7	60,2	60,0
Powiat otwocki	65,2	57,3	56,3	56,3
Gm. Wiązowna	64,4	58,7	58,7	59,0
Dochody własne ogółem na 1 mieszkańca w zł				
Polska	2 297,44	2 368,24	2 508,67	2 731,92
Woj. mazowieckie	3 413,70	3 459,40	3 659,83	3 991,37
Powiat otwocki	2 112,26	2 276,50	2 439,91	2 780,55
Gm. Wiązowna	2 690,76	2 988,26	3 702,10	4 130,44
Dochody własne - podatek od osób fizycznych na 1 mieszkańca w zł				
Polska	850,46	917,98	1 001,82	1 136,08
Woj. mazowieckie	1 357,76	1 465,33	1 590,10	1 809,04
Powiat otwocki	1 078,65	1 170,03	1 317,09	1 501,03
Gm. Wiązowna	1 239,79	1 461,53	1 770,19	2 036,16
Dochody własne - podatek od osób prawnych na 1 mieszkańca w zł				
Polska	61,23	64,47	72,63	84,38
Woj. mazowieckie	138,27	145,17	179,00	207,45
Powiat otwocki	31,95	30,53	34,66	29,55
Gm. Wiązowna	92,16	71,39	100,07	90,97

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

W latach 2015-2016 poziom dochodów własnych per capita w gminie Wiązowna był wyższy od osiąganego średnio przez ogół gmin kraju oraz powiatu otwockiego, a niższy od średniej występującej w województwie mazowieckim. Jednak już w latach 2017-2018 sytuacja pod tym względem w gminie Wiązowna była lepsza niż średnio w kraju w województwie mazowieckim i w powiecie otwockim– tabela 18.

Analogicznie do zmian poziomu i dynamiki dochodów własnych ogółem per capita kształtowała się sytuacja gminy Wiązowna w zakresie podatku od osób fizycznych per capita. W latach 2015-2016 gmina Wiązowna ustępowała średniej osiąganej w województwie mazowieckim, wyprzedzając powiat otwocki i Polskę ogółem, zaś w latach 2017-2018 wykazywała już poziom wyższy od średnich uzyskiwanych w porównywanych jednostkach. Pod względem uzyskiwanych dochodów z podatku od osób

prawnych per capita, gmina Wiązowna w całym badanym okresie ustępowała tylko średniej osiąganej przez gminy w województwie mazowieckim, zaś przewyższała odnośny poziom uzyskiwany średnio przez gminy w Polsce oraz w powiecie otwockim – tabela 18.

Względnie biorąc wysoki udział dochodów własnych w dochodach ogółem, uzyskiwany w gminie Wiązowna, skutkował tu relatywnie niższym udziałem dotacji celowych i subwencji w dochodach ogółem. Tempo wzrostu poziomu dotacji w Gminie w latach 2015-2018 malało zrównując się z analogicznym wskaźnikiem osiąganym średnio przez gminy w Polsce ogółem, w województwie mazowieckim oraz powiecie otwockim. Niemal w całym badanym okresie udział dotacji celowych w dochodach ogółem gminy Wiązowna był wyższy tylko od średniej uzyskiwanej w gminy w województwie mazowieckim, natomiast niższy od średnich ogólnopolskich i powiatu otwockiego – tabela 19.

Tabela 19. Dotacje dla budżetu gminy Wiązowna w latach 2015-2018 na tle średnich dla gmin Polski, województwa mazowieckiego oraz powiatu otwockiego

Jednostka	**2015**	**2016**	**2017**	**2018**
Dotacje celowe ogółem w zł				
Polska	21 739 454 791,83	40 527 440 871,34	47 139 089 688,08	48 429 691 436,00
Woj. mazowieckie	2 793 041 304,64	5 334 479 241,24	6 285 292 141,70	6 518 536 544,46
Powiat otwocki	44 005 243,03	114 545 769,91	136 262 759,38	142 226 649,23
Gm. Wiązowna	4 568 260,58	13 973 508,69	16 995 380,56	17 306 293,10
Dotacje celowe ogółem - rok poprzedni = 100				
Polska	x	186,42	116,31	102,74
Woj. mazowieckie	x	190,99	117,82	103,71
Powiat otwocki	x	260,30	118,96	104,38
Gm. Wiązowna	x	305,88	121,63	101,83
Udział dotacji celowych ogółem w dochodach ogółem				
Polska	13,7	23,0	24,8	23,4
Woj. mazowieckie	10,0	17,5	19,3	18,2
Powiat otwocki	11,0	23,4	25,4	23,2
Gm. Wiązowna	9,0	22,3	21,5	19,3

Jednostka	2015	2016	2017	2018
Dotacje z §§ 200, 620, 205, 625 w zł				
Polska	8 839 821 633,93	3 841 491 846,33	4 299 315 711,64	9 819 298 732,44
Woj. mazowieckie	1 481 137 786,03	938 970 718,98	718 350 827,95	1 484 472 438,21
Powiat otwocki	9 459 811,76	5 370 191,07	3 365 441,51	24 167 808,40
Gm. Wiązowna	2 681 432,22	129 461,92	2 896 788,74	5 220 160,35
Udział dotacji z §§ 200, 620, 205, 625 w dochodach ogółem				
Polska	5,59	2,18	2,27	4,75
Woj. mazowieckie	5,30	3,08	2,20	4,14
Powiat otwocki	2,37	1,10	0,63	3,95
Gm. Wiązowna	5,28	0,21	3,66	5,83

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Na uwagę zasługuje wysoka sprawność i skuteczność w pozyskiwaniu funduszy w ramach środków realizacji polityki spójności UE. Udział dotacji pozyskiwanych w ramach paragrafów 200, 620, 205 i 625 w dochodach ogółem gminy Wiązowna w latach 2015-2018 osiągał kolejno: 5,28%, 0,21%, 3,66% i 5,83%. Tym samym tylko w roku 2016 ustępował poziomowi analogicznego miernika uzyskiwanego średnio przez gminy w Polsce ogółem, w województwie mazowieckim i w powiecie otwockim. W latach 2017 i 2018 poziom tego udziału przekraczał zdecydowanie średnie osiągane we wszystkich jednostkach przywoływanych tu do porównań – tabela 20.

Tabela 20. Subwencje dla budżetu gminy Wiązowna w latach 2015-2018 na tle średnich dla gmin Polski, województwa mazowieckiego oraz powiatu otwockiego

Jednostka	2015	2016	2017	2018
Subwencja ogółem w zł				
Polska	39 301 019 632,00	40 842 224 850,90	41 891 559 410,21	43 742 811 181,00
Woj. mazowieckie	5 426 816 184,00	5 729 979 906,00	5 982 761 636,00	6 367 256 035,00
Powiat otwocki	84 971 930,00	89 667 139,00	94 720 851,00	101 088 219,00
Gm. Wiązowna	10 815 224,00	11 820 684,00	12 805 193,00	14 161 372,00
Subwencja ogółem - rok poprzedni = 100				
Polska	x	103,9	102,6	104,4
Woj. mazowieckie	x	105,6	104,4	106,4

Jednostka	**2015**	**2016**	**2017**	**2018**
Powiat otwocki	x	105,5	105,6	106,7
Gm. Wiązowna	x	109,3	108,3	110,6
Udział subwencji w dochodach ogółem				
Polska	24,8	23,2	22,1	21,1
Woj. mazowieckie	19,4	18,8	18,3	17,7
Powiat otwocki	21,3	18,3	17,7	16,5
Gm. Wiązowna	21,3	18,8	16,2	15,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Dynamika i udział subwencji ogółem w dochodach ogółem gminy Wiązowna na tle średnich uzyskiwanych przez gminy w Polsce ogółem, w województwie mazowieckim i w powiecie otwockim, była podobna do przedstawionych powyżej zmian w zakresie dotacji celowych – tabela 18 i tabela 19. Ogólna prezentacja dynamiki i struktury dochodów budżetu gminy Wiązowna na tle kraju, województwa mazowieckiego i powiatu otwockiego dość jednoznacznie wskazuje na siłę potencjału ekonomicznego przedmiotowego obszaru. W szczególności dotyczy to bazy ekonomicznej tworzącej solidne podstawy lokalnego rozwoju społeczno-gospodarczego.

Względnie korzystna sytuacja dochodowa gminy Wiązowna znajduje odzwierciedlenie w poziomie, dynamice i strukturze wydatków budżetowych Gminy. W latach 2015-2018 tempo wzrostu wydatków budżetowych było tu wyższe od średnich uzyskiwanych przez ogół gmin w Polsce, w województwie mazowieckim i w powiecie otwockim – tabela 21.

Poziom wydatków ogółem per capita był w gminie Wiązowna był w latach 2016-2018 wyższy niż średnio biorąc we wszystkich jednostkach przywoływanych tu do porównań – tabela 21. W tym kontekście należy szczególnie podkreślić, iż gmina Wiązowna w całym okresie 2015-2018 wykazywała również wyższy od ww. jednostek porównawczych udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem oraz wyższy poziom wydatków inwestycyjnych w ujęciu per capita – tabela 22. Sytuacja ta wskazuje, iż „dobra koniunktura" dochodowa, będąca udziałem gminy Wiązowna w analizowanym tu okresie przełożyła się na aktywność inwestycyjną Gminy ze znaczącym wykorzystaniem środków zewnętrznych (zwłaszcza unijnych). Tworzy to trwałe

podstawy rozwoju społeczno-gospodarczego gminy Wiązowna w warunkach atrakcyjności osadniczej i inwestycyjnej tego obszaru.

Tabela 21. Wydatki ogółem budżetu gminy Wiązowna w latach 2015-2018 na tle średnich dla gmin Polski, województwa mazowieckiego oraz powiatu otwockiego

Jednostka	2015	2016	2017	2018
Wydatki ogółem w zł				
Polska	155 768 541 796,31	170 116 577 500,81	190 488 499 330,98	214 147 385 858,57
Woj. mazowieckie	26 380 076 234,49	29 160 925 543,45	32 623 592 741,34	36 423 586 409,10
Powiat otwocki	399 672 790,93	475 880 323,44	527 621 276,61	639 049 504,61
Gm. Wiązowna	55 842 910,18	68 151 454,53	77 962 756,62	94 841 267,48
Wydatki ogółem rok poprzedni = 100				
Polska	x	109,21	111,98	112,42
Woj. mazowieckie	x	110,54	111,87	111,65
Powiat otwocki	x	119,07	110,87	121,12
Gm. Wiązowna	x	122,04	114,40	121,65
Wydatki ogółem na 1 mieszkańca				
Polska	4 052,54	4 426,32	4 956,31	5 575,14
Woj. mazowieckie	4 931,67	5 434,49	6 058,67	6 740,85
Powiat otwocki	3 246,21	3 855,06	4 262,92	5 152,13
Gm. Wiązowna	4 561,21	5 472,25	6 142,19	7 374,33

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Tabela 22. Wydatki inwestycyjne budżetu gminy Wiązowna w latach 2015-2018 na tle średnich dla gmin Polski, województwa mazowieckiego oraz powiatu otwockiego

Jednostka	2015	2016	2017	2018
Wydatki majątkowe inwestycyjne w zł				
Polska	26 420 644 694,45	18 361 878 547,50	25 473 300 823,85	39 474 631 016,06
Woj. mazowieckie	3 714 700 911,60	3 101 656 165,17	4 388 756 514,17	6 112 037 653,07
Powiat otwocki	72 543 799,34	67 747 590,01	74 692 258,07	153 949 001,40
Gm. Wiązowna	15 572 846,27	15 769 110,68	16 648 785,05	26 883 761,66
Wydatki majątkowe inwestycyjne - rok poprzedni = 100				

Jednostka	2015	2016	2017	2018
Polska	x	69,50	138,73	154,96
Woj. mazowieckie	x	83,50	141,50	139,27
Powiat otwocki	x	93,39	110,25	206,11
Gm. Wiązowna	x	101,26	105,58	161,48
Udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem				
Polska	17,0	10,8	13,4	18,4
Woj. mazowieckie	14,1	10,6	13,5	16,8
Powiat otwocki	18,2	14,2	14,2	24,1
Gm. Wiązowna	27,9	23,1	21,4	28,3
Wydatki majątkowe inwestycyjne na 1 mieszkańca				
Polska	687,37	477,76	662,79	1 027,69
Woj. mazowieckie	694,45	578,03	815,05	1 131,14
Powiat otwocki	589,21	548,82	603,48	1 241,16
Gm. Wiązowna	1 271,98	1 266,19	1 311,65	2 090,33

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

W tabeli 23 przedstawiono poziom wyniku finansowego oraz zadłużenia budżetu gminy Wiązowna w latach 2015-2018. W ogólnej ocenie można stwierdzić, iż poziom ujemnego wyniku finansowego notowanego w latach 2015, 2017 i 2018 w wysokości nieco ponad 5 mln zł relatywnie zmniejsza się, bowiem w tym okresie wystąpiły kilkunastoprocentowe wzrosty zarówno dochodów ogółem jak i dochodów własnych budżetu gminy.

Podobna sytuacja dotyczy wzrostu w ww. okresie poziomu zadłużenia gminy. W latach 2015-2018 poziom długu wynosił odpowiednio: 26,1 mln, 31,2 mln, 33,0 mln i 35,2 mln. Względnie biorąc, rok do roku, poziom zadłużenia wzrastał odpowiednio o: 19,3%, 5,9% oraz 6,7%. W tym samym czasie poziom dochodów własnych gminy Wiązowna zwiększał się odpowiednio o: 12,7% 25,8% i 13,7%.

Tabela 23. Wynik finansowy oraz poziom zadłużenia na tle dochodów ogółem oraz dochodów własnych budżetu gminy Wiązowna w latach 2015-2018

Wyszczególnienie	2015	2016	2017	2018
Wynik finansowy w zł	-5 069 118,49	-5 448 910,31	1 140 424,82	-5 374 723,78

Wyszczególnienie	2015	2016	2017	2018
Zadłużenie w zł	26 130 132,1	31 170 522,0	33 012 277,0	35 237 507,0
Zadłużenie rok poprzedni = 100	x	119,3	105,9	106,7
Dochody ogółem	50 773 791,69	62 798 823,20	79 103 181,44	89 466 543,70
Dochody ogółem rok poprzedni = 100	x	123,7	126,0	113,1
Dochody własne	32 708 874,89	36 875 168,59	46 405 819,14	52 778 718,25
Dochody własne rok poprzedni = 100	x	112,7	125,8	113,7

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy.

Odnotowane w ww. okresie występowanie deficytu budżetowego oraz wzrost zadłużenia gminy jest przede wszystkim rezultatem prowadzenia aktywnej polityki inwestycyjnej. Nie można tych zjawisk oceniać negatywnie. Gmina stara się wykorzystywać potencjalnie dostępne na preferencyjnych warunkach środki zewnętrzne, zwłaszcza z w ramach polityki spójności UE. Korzysta w tym kontekście ze względnie dobrej lokalnej i regionalnej koniunktury gospodarczej skutkującej wzrostem dochodów, w tym dochodów własnych gminy. Wzrost zadłużenia i wynik finansowy budżetu gminy musi jednak, podobnie jak dotychczas, stale pozostawać na kontrolowanym poziomie.

Przedstawiony zarys sytuacji dochodowej i wydatkowej budżetu gminy Wiązowna wskazuje, iż Gmina dysponuje znaczącym, trwałym potencjałem ekonomicznym umożliwiającym realizację celów strategicznych, w szczególności przy wykorzystaniu środków zewnętrznych tak krajowych, jak i zagranicznych wspartych wkładem własnym.

Przewidywane potencjalne źródła finansowania działań zaplanowanych w Strategii rozwoju gminy to:

- środki własne budżetu gminy Wiązowna,
- środki pochodzące z dotacji celowych będących w dyspozycji odpowiednich ministrów,
- środki z Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
- środki z Norweskiego Mechanizmu Finansowego i Szwajcarskiego Mechanizmu Finansowego,
- środki z Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego (EOG),

- budżety powiatowych i wojewódzkich funduszy celowych, w tym np. Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
- inne środki finansowe, w tym środki osób fizycznych i osób prawnych.

Ponadto w pierwszym etapie realizacji Strategii będą to środki z: Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego EFRR oraz z Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020, środki z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020, środki z Funduszu Spójności w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020, środki z Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój na lata 2014-2020 (EFS) oraz środki z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego EFRR w ramach Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa na lata 2014-2020. W kolejnej perspektywie finansowej w latach 2021-2027 dostępne będą środki na realizacje celów polityki spójności UE, jednak obecnie nie ma jeszcze opracowanych żadnych programów operacyjnych, które będą obowiązywać w tym horyzoncie czasowym.

9. Materiały wykorzystane do opracowania Strategii

1) Bank Danych Lokalnych GUS, 2019.
2) Dane Gminnego Ośrodka Kultury w Wiązownie, http://gok-wiazowna.pl/zajecia/instrumenty.html.
3) Dane Państwowej Komisji Wyborczej www.pkw.gov.pl/pl/frekwencja/.
4) Dane Zarządu Dróg Powiatowych w Otwocku.
5) *Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu*, Komunikat Komisji, KOM (2010) 2020, wersja ostateczna, Komisja Europejska, Bruksela, 3.3.2010.
6) *Gminny program dla rodzin wielodzietnych* (KARTA DUŻEJ RODZINY), 2016.
7) *Informacja o stanie realizacji zadań oświatowych w gminie Wiązowna za rok szkolny 2017/2018*, Oświata gminna Wiązowna.
8) *Informacja o stanie realizacji zadań oświatowych w gminie Wiązowna za rok szkolny 2016/2017*, Oświata gminna Wiązowna.

9) *Informacja o stanie realizacji zadań oświatowych w gminie Wiązowna za rok szkolny 2015/2016*, Oświata gminna Wiązowna.
10) *Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020. Regiony – miasta – obszary wiejskie*, Warszawa lipiec 2010, dokument przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 13 lipca 210 r.
11) *NGO, Sport*, https://tuwiazowna.pl/sport/#1511425322735-936fe878-1ae8.
12) *Obszar Metropolitalny Warszawy w 2016 r.*, Urząd Statystyczny w Warszawie, Warszawa 2017.
13) *Odnawialne Źródła Energii w Gminie Wiązowna*, https://tuwiazowna.pl/wp-content/uploads/2016/05/Odnawialne-%C5%B9r%C3%B3d%C5%82a-Energii.pdf.
14) Oficjalna strona gminy Wiązowna https://tuwiazowna.pl/.
15) *Plan gospodarki niskoemisyjnej Gminy Wiązowna*, Wiązowna, 2015.
16) *Program ochrony Środowiska dla Gminy Wiązowna na lata 2016-2019 z perspektywą do 2023 r.*, 2016.
17) *Program ograniczenia niskiej emisji (PONE) dla gminy Wiązowna,* 2018.
18) *Program przeciwdziałania przemocy i ochrony ofiar przemocy w rodzinie w Gminie Wiązowna na lata 2018-2022*, 2018.
19) *Program Rewitalizacji Gminy Wiązowna na lata 2016-2026*, 2016.
20) *Program usuwania azbestu oraz wyrobów zawierających azbest na terenie gminy Wiązowna na lata 2008-2032*, 2008.
21) *Raport o stanie gminy Wiązowna za 2018 rok*, Urząd Gminy Wiązowna, Wiązowna 2019.
22) *Raport o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa mazowieckiego w 2017 r.*, GUS, Warszawa 2018.
23) SOR - *Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 roku).*
24) *Sprawozdanie z działalności Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Wiązownie za 2018 rok*, Wiązowna marzec 2019.
25) *Statystyczne Vademecum Samorządowca 2018*, https://warszawa.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_mazowieckie/portrety_gmin/otwocki/1417082_wiazowna.pdf, 2019-08-23.
26) *Strategia ochrony i promocji zdrowia gminy Wiązowna na lata 2018-2025*, 2018.

27) *Strategia Polityki Senioralnej Gminy Wiązowna na lata 2018-2025*, 2018.
28) *Strategia rozwoju gminy Wiązowna na lata 2014-2021*, 2013.
29) Strategia Rozwoju Obszaru Metropolitalnego Warszawy do roku 2030, Warszawa 2015.
30) Strategia rozwoju powiatu otwockiego na lata 2014-2020, Otwock 2014.
31) *Strategia rozwoju województwa mazowieckiego do 2030 r. Innowacyjne Mazowsze*, Warszawa 2013, Załącznik do Uchwały nr 158/13 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 28 października 2013 r.
32) *Studium Planu Zagospodarowania Przestrzennego Obszaru Metropolitalnego Warszawy*, MBPR, Warszawa 2011.
33) *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Wiązowna*, 2011 z późniejszymi aktualizacjami.
34) *Turystyka w województwie mazowieckim w 2018 r.*, Urząd Statystyczny w Warszawie, Warszawa 2019.
35) *Wieloletni plan rozwoju i modernizacji urządzeń wodociągowych i kanalizacyjnych Zakładu Gospodarki Komunalnej w Wiązownie na lata 2018-2022*, 2017.
36) *Wieloletni program współpracy gminy Wiązowna z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego na lata 2017-2022*, 2016.
37) *Województwo mazowieckie w liczbach 2017*, Urząd Statystyczny w Warszawie, Warszawa 2017.

10. Spis tabel i rysunków

Rysunek 1. Proces zarządzania strategicznego w Gminie.....5
Tabela 1. Partycypacja w poszczególnych etapach budowania Strategii.....7
Tabela 2. Liczba ludności w gminie Wiązowna w latach 2015-2018 w podziale na jednostki..... 10
Rysunek 2. Zmiany liczby mieszkańców w sołectwach i osiedlach gminy Wiązowna w latach 2006-2018.....11
Tabela 3. Nasilenie ruchu naturalnego oraz migracyjnego ludności gminy Wiązowna w okresie 2015-2018 na tle średnich dla gmin Polski, województwa mazowieckiego oraz powiatu otwockiego.....12

Tabela 4. Struktura ludności gminy Wiązowna wg ekonomicznych i wybranych funkcjonalnych grup wieku w okresie 2015-2018 na tle średnich dla gmin Polski, województwa mazowieckiego oraz powiatu otwockiego……14
Rysunek 3. Współczynnik obciążenia demograficznego w latach 2015-2018 w gminie Wiązowna na tle powiatu otwockiego i woj. mazowieckiego……15
Rysunek 4. Odsetek powierzchni gminy Wiązowna objętej MPZP w latach 2015-2018 (%)……15
Tabela 5. Gminne drogi publiczne z podziałem na rodzaje nawierzchni a) w ujęciu ogólnym……16
Tabela 5. Gminne drogi publiczne z podziałem na rodzaje nawierzchni b) wykaz dróg gminnych z podziałem na rodzaje nawierzchni utwardzone i nieutwardzone……16
Tabela 6. Liczba linii autobusowych w gminie Wiązowna w latach 2015-2018*……20
Tabela 7. Odsetek ludności korzystającej z instalacji sieciowych w latach 2015-2017 na tle powiatu otwockiego i woj. mazowieckiego……21
Tabela 8. Azbest występujący i zutylizowany w gminie Wiązowna w latach 2017-2018……22
Rysunek 5. Objęci pomocą społeczną (w postaci pomocy finansowej i pracy socjalnej) w gminie Wiązowna w latach 2015-2018……23
Tabela 9. Liczba rodzin objętych pomocą społeczną (w postaci pomocy finansowej i pracy socjalnej) w podziale na powody udzielania pomocy w gminie Wiązowna w latach 2015-2018……24
Tabela 10. Frekwencja w wyborach w latach 2015-2019 w gminie Wiązowna na tle powiatu otwockiego, woj. mazowieckiego i Polski……25
Rysunek 6. Placówki oświatowe i opiekuńcze w gminie Wiązowna w roku szkolnym 2017/2018……27
Tabela 11. Średnie wyniki procentowe z egzaminów gimnazjalnych z języka polskiego i matematyki w roku szkolnym 2015/2016, 2016/2017 i 2017/2018 w gminie Wiązowna na tle powiatu otwockiego i Polski……27
Tabela 12. Ludność na aptekę ogólnodostępną w latach 2015-2016 w gminie Wiązowna na tle powiatu otwockiego, woj. mazowieckiego i Polski……29
Tabela 13. Intensywność pozarolniczej działalności gospodarczej w gminie Wiązowna……30
Rysunek 7. Jak Pani/Pan ocenia realizację „Strategii rozwoju gminy Wiązowna na lata 2014-2021"?……34
Rysunek 8. Jak Pani/Pan ocenia realizację celów strategicznych zapisanych w „Strategii rozwoju gminy Wiązowna na lata 2014-2021"?……35
Rysunek 9. Dokumenty, z których wynikają główne wytyczne i wyzwania dla lokalnego planowania strategicznego……39
Tabela 14. Cele rozwoju gminy Wiązowna……46
Tabela 15. Zgodność celów i kierunków działań przyjętych w strategii gminy Wiązowna z zapisami strategii powiatu otwockiego i województwa mazowieckiego……53
Rysunek 10. Strategia rozwoju gminy Wiązowna jako element programowania lokalnej polityki rozwoju……59

Tabela 16. Wskaźniki monitorowania Strategii……61
Tabela 17. Dochody ogółem budżetu gminy Wiązowna w latach 2015-2018 na tle średnich dla gmin Polski, województwa mazowieckiego oraz powiatu otwockiego……65
Tabela 18. Dochody własne budżetu gminy Wiązowna w latach 2015-2018 na tle średnich dla gmin Polski, województwa mazowieckiego oraz powiatu otwockiego……66
Tabela 19. Dotacje dla budżetu gminy Wiązowna w latach 2015-2018 na tle średnich dla gmin Polski, województwa mazowieckiego oraz powiatu otwockiego……68
Tabela 20. Subwencje dla budżetu gminy Wiązowna w latach 2015-2018 na tle średnich dla gmin Polski, województwa mazowieckiego oraz powiatu otwockiego……69
Tabela 21. Wydatki ogółem budżetu gminy Wiązowna w latach 2015-2018 na tle średnich dla gmin Polski, województwa mazowieckiego oraz powiatu otwockiego……71
Tabela 22. Wydatki inwestycyjne budżetu gminy Wiązowna w latach 2015-2018 na tle średnich dla gmin Polski, województwa mazowieckiego oraz powiatu otwockiego……71
Tabela 23. Wynik finansowy oraz poziom zadłużenia na tle dochodów ogółem oraz dochodów własnych budżetu gminy Wiązowna w latach 2015-2018……72